

Terezińska iniciativa

33

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

leden 2006

Památník zavražděných evropských židů v Berlíně (k článku na str. 6).

POZNÁMKY K FINANCOVÁNÍ TEREZÍNSKÉ INICIATIVY (skok do historie i současnosti)

Ing. Pavel Werner

Je obecně známo, že pokud jakákoliv instituce hodlá vykonávat nějakou činnost, potřebuje k takové aktivitě finanční prostředky. Nejinak tomu je s TI, která si ještě navíc dala do vínku, že bude pečovat o to, aby společnost nezapomněla, co to byl holocaust. Předmětem této aktivity se stala naše školou povinná mládež.

Když jsem před několika roky přijal funkci hospodáře - stalo se tak bez mé iniciativy, ale prý jako ekonom jsem pro tuto funkci měl předpoklady, a v dané době nebyl nikdo ochotný se jí ujmout. Jsem sice absolventem VŠE, ale nikoliv fakulty financí nýbrž zahraničního obchodu.

V té době, v r. 1998, bylo již zřejmé, že se konečně podaří realizovat vzácný dědický odkaz manželů Tomanových. Peníze byly sice dosud v zahraničních bankách, ale ve Vídni, sídle manželů, se již prováděl odprodej movitého majetku, včetně bytu jmenovaných. Uvnitř TI se horečně, a někdy i vášnivě, diskutovalo o využití těchto finančních prostředků. Objevil se názor, že by se měl ustavit zvláštní Správní fond Tomanových, který by spravoval prostředky z odprodeje a úroky z uloženého kapitálu, tak jak si to přáli Tomanovi. Byl již dokonce připraven statut tohoto fondu, který předpokládal ustavení zvláštního výboru, registraci, audit atd. Bylo to poněkud složitě a chyběl lidský potenciál. Nakonec se sice fond ustavil, avšak pouze jako poradní orgán předsednictva TI. Členy byly tři osoby mimo funkcionářský sbor TI, předsedou byl hospodář. Činnost se nikterak nerozvinula, neboť fond, který měl spravovat zatím pouze prostředky z odprodeje (vlastní dědictví stále bylo v zahraničí), se ukázal vlastně zbytečným mezičlánkem a hlavně se nedařilo jej začlenit do oficiálního účetnictví.

Účetní výkazy, rozvaha a výsledovka pro mě představovaly delší dobu materiál, se kterým jsem se setkal poprvé, a rozluštit tento rebus mi dalo hodně práce. Z mého pohledu hospodáře se tehdy mimo jiné setkávaly dvě koncepce - obě představovaly vyšší výdaje. Šlo o podporu ediční činnosti, ta vyhovovala některým členům VV a PTI, nebo o podporu financování zájezdů mládeže do Terezína. Tyto zájezdy byly na samém počátku, šlo o několik málo zájezdů, ale perspektiva ukazovala, že počet bude stoupat, a s tím i nárok na financování.

Na samém konci 20. století se konečně podařilo převést dědictví - tzv. Kmenový fond - ze zahraničí do republiky. Nastalo poměrně klidné období, stále se čerpalo

z prostředků získaných odprodejem ve Vídni, a ještě přibýly úroky, které tehdy nebyly, na rozdíl od současnosti, zanedbatelné. Členstvo TI rovněž přispívalo, občas se dokonce objevily nemalé příspěvky a jedna členka nám odkázala vkladní knížku s větší částkou.

Od r. 2000 začal strmý růst zájezdů školáků do Terezína. Je sice chválné, že stále více školáků a studentů navštíví Terezín a zároveň se seznámí s fenoménem holocaust, ale pro finance TI to znamenalo obrovské zatížení. Vídeňské peníze - původně tzv. Správní fond Toman - vzaly zaskvě. Když počet škol dosáhl čísla 80, muselo se další zájemce odmítat. Již nyní máme např. plný seznam škol na r. 2006. Naše snaha získat prostředky od Nadačního fondu obětem holocaustu nebyla úspěšná. NFOB nám sice dvakrát poskytl menší částku, šlo však o jednorázové akce. Velice nám pomohla v tisku publikovaná stať dr. Pavláta, ve které ostře vytkl Ministerstvu školství neustálá odmítání pomoci finančním přispíváním na daný účel. Konečně, po několika letech odmítání, jsme pro tento rok získali dotaci, pokrývající necelých 50 % nákladů. Nejzávažnější je skutečnost, že by se dotace mohla opakovat - na r. 2006 ji máme přislíbenou. Požádali jsme též Claims Conference v New Yorku o dotaci na školní zájezdy. Byla nám sice přislíbena, ale kdy dojde ke skutečnému poukazu peněz, není známo.

Již před dvěma roky, po sněmu TI, nám jeden z našich členů vytkl, proč neinvestu-

jeme peníze lépe než přes termínovaný účet. Odpověděli jsme mu, že již dříve jsme vážně připravili investici kmenového jmění do podílového fondu Pioneer. Záležitost již byla v závěrečné fázi, nakonec jsme však od ní upustili. Následující rok došlo k masovému kolapsu podílových fondů, ztráty se pohybovaly v řádech desítek procent. Ztratili bychom více než 20 %. Ztráty nejvíce postihly právě nově vstupující účastníky. Ti, kteří byli ve fondech již řadu let, nepocítili pokles tak silně, neboť řada fondů - i Pioneer - vykazovaly stabilní výnosy. Nyní jsme opět v situaci, kdy musíme problém zhodnocování našeho kapitálu řešit. Úrok je natolik nevýznamný, že stěží pokryje náklady s udržováním účtu. V těchto dnech se konkrétní situací zabývala finanční komise TI a PTI. Rozhodnutí je investovat. Část prostředků (cca 20 %) by se svěřila investiční společnosti Capital Partners, zbytek by se vložil do zajištěných podílových bankovních fondů. Celou transakci by musel ještě schválit sněm TI v dubnu r. 2006.

Aby se členové PTI mohli lépe orientovat při rozhodování, předložil jsem jim několik novinových článků, které jsem roky shromažďoval, abych sám, jako hospodář, byl informován.

Jde o složité rozhodování - je vždy těžší se rozhodnout, jak postupovat při správě cizího majetku a neudělat při tom fatální chybu. V tomto rozhodování jsem velice konzervativní a zatím jsem vždy preferoval bankovní vklad.

Jak dál s dědictvím po manželích Tomanových?

Jak snad víte, zdědila Terezínská iniciativa před lety po manželích Tomanových z Vídně poměrně značnou částku. Vůle zůstavitelů byla, že TI má ponechat kapitál nedotčený a používat výnosu z něho. Celá léta se tím TI řídila tak, že peníze máme v bance a úrok z nich používáme. Úrok z peněz uložených v bance je však již několik let nicotný, poplatky za vedení účtu vysoké a užitek z dědictví žádný.

Co teď? Bankovní úroky v nejbližších letech neporostou. Vypadá to tak, že fond Tomanových neslouží svému účelu a po nějaké době už ani nebude moci, protože oběti holocaustu budou již všechny mrtvé, a v bance bude ležet nedotčené dědictví. Domnívám se, že Tomanovi by nebyli spokojeni a že to takhle nemysleli.

V současnosti se zabýváme myšlenkou to změnit. Konkrétně, vložit část dědictví Tomanových do nějakých fondů a doufat, že to přinese větší výnos. Myšlenka, že Terezínská iniciativa „hraje s dědictvím na burze“, je ovšem netradiční a řadě uvážlivých lidí připadá nepatřičná, nebezpečná a nepřijatelná. Je jasné, že je tam riziko a klidně by se mohlo stát, že občas budeme prohrávat a dědictví Tomanových se zmenší.

Já osobně se však domnívám, že je naší povinností vůči členům TI i vůči památce Tomanových přijmout riziko, aspoň část peněz investovat a pokusit se tak vrátit fond Tomanových původnímu účelu. Rozhodnutí ovšem přísluší Sněmu TI. Konkrétní otázky, jaký díl peněz, do jakých fondů a čím prostřednictvím investovat, už jsou druhotné, i když důležité, a my bychom udělali vše, co umíme, aby to bylo co nejlépe.

Petr Liebl, člen Finanční komise TI

16. ŘÍJEN - VÝROČNÍ DEN POČÁTKU MASOVÝCH DEPORTACÍ

Před pamětní deskou u Parkhotelu v Praze přednesla Michaela Vidláková

Milá babičko, milý dědo, strýčku, moji malí kamarádi z Kinderheimu!

Je 16. říjen a já stojím tady u malého nenápadného památníčku s hloučkem lidí. Ale dneska nehovořím k nim. Oni už totiž slyšeli všechno, co se tu dalo říci, a sami zažili víc, než se vůbec dá slovy vypovědět.

A tak mluvím k vám, mámy a tátové, děti i staroušci, k vám všem, kdo jste z tohoto místa a z desítek dalších míst před více než 60 lety odcházeli do Terezína a jiných lágrů, z nichž jste se už nikdy nevrátili. My, kteří tu teď na vás vzpomínáme, jsme zůstali naživu. Chodili jsme pak do školy, do práce, založili rodiny, dýcháme, jíme a spíme, vidíme oblohu a stromy, slyšíme zpívat ptáky nebo hloučt město. Někdy se smějeme a jindy teskníme, někoho máme rádi a někdo má rád nás. Tohle všechno vám vzali. Nevím, jestli mne slyšíte, tam někde na tom druhém břehu, v tom jiném, dalekém světě duší - nejspíše ne. Chtěla bych vám aspoň vzkázat, že po celý náš život jdou vaše stíny s námi. Že i čas, ten mnohdy tak milosrdný ranhojič, je tady bezmocný. Že pořád strašně chybíte, že tu po vás zůstalo veliké, nekonečné prázdno.

Ještě dříve, než se pan rabín za vás pomodlí prastarou modlitbu našich otců, chci přečíst modlitbu jinou. Tu, kterou napsal v Terezíně jeden z vás, dříve než se vydal na tu svou cestu poslední:

Otto Weiss: Modlitba

Můj Bože, slyšíš mě? Ach ano, jsem to já,
já, kacíř, nevěrec, jenž v úzkosti se ptá
svým hloupým proč a nač na věci tisícero,
zastřeným v tajemné a neprostupné šero,
na význam činů Tvých, jich účel, smysl,
cíl,

a proč's tak neblahý nám osud připravil.
A jestli člověku snad hloubat nepřísluší
o smyslu plánů Tvých, proč dal's mu tedy
duši,
jež věčně vrávorá nad vražednými srázy,
tápe jen v rozporech a světla nenachází.
Což nikdy nepoznám v té divé matenici
myšlenku neměnnou a zákon jednotící,
mdlý záblesk naděje a stopu bezpečí,
s níž snášet doved bych i zkoušky nejnvtší?
Co vše bych za to dal, být jiný, nežli jsem,
mít srdce věřící a klid a pokoj v něm,
být pochyb mučivých a dusné bázně
prost...

když volnost předstírám, je to jen z nouze ctnost,
když vzdornou nevírou se drže vychlou-
bám,

toť maska zoufalce, jenž pláče, je-li sám,
nad lidskou bezmocí a pokorou tak vroucí,
že buď jsi nelidský či stejně nemohoucí,
když můžeš netečně k té zkáze přihlížet,
jíž navždy propadá Tvé dílo a náš svět.

Anebo z vůle Tvé se svět náš v peklo mění,
že brzy nezbude z něj kámen na kameni?
Jak prudký hněv a zloba musely to být,
jak strašně muselo Tě lidstvo popudit,
že ze všech nejtvrďší jsi vyřkl nad ním
soud:

Ať tedy bez Boha jde další jeho pouť!
Čest, pravda, láska, cit? - to všechno nyní
stranou! -

Autor modlitby byl jeden z těch 6 milionů povražděných. Ale jeho dcera Helga šoa pře-
žila, má děti, vnoučata. A stejně tak i jiní. Židovský národ bývá přirovnáván k EC CHAJIM
- stromu života. Tomuto stromu pozutínali tisíce a tisíce zdravých a krásných větví - zůstaly
po nich jen smutné bolavé jizvy. Avšak strom přesto žije.

A to jsem vám právě taky ještě chtěla říct, že v tom je ta naše věčná naděje: I když vás
tolik zahynulo, věřím v to, v co věřil i Otto Weiss svým „...že přec jen nakonec nám
nedáš zahynout“.

Věřím, že AM JISRAEL CHAJ přese všechno platí a bude platit i dál.

Slyšíš mě, Bože můj? To já se přišel ptát,
zda kdy zas ožije Tvůj starý dobrý řád.
Sen o něm věrným Tvým dal nést i porobu,
s tou vírou čekali a klesli do hrobu.
Jak rád bych okusil té víry, byť i klamné,
los, i když nejiny, snad čeká taky na mne.
Ne, chtěl bych ještě žít, mám život přec tak
rád,
chci ještě šťasten být a někdy se i smát,
i já chci při tom být, až archa Noemova
velebne zakotví a vzejde éra nová...
Ach, někdy se mi zdá, jak měl bych k Tobě
blíž,
pak zase vzdechů mých že ani neslyšíš...
Dej, Bože, víru mi, že lid svůj zbavíš pout,
že přec jen nakonec nám nedáš zahynout.

Foto: Doris Grozdanovičová

POSLEDNÍ (?) KONCERT NADAČNÍHO FONDU HANSE KRÁSY

Dne 16. 10. 2005 se v Terezíně konal Vzpomínkový koncert na oběti transportů z 16. října 1941 a 1944, jenž byl na rozdíl od předchozích v několika směrech mimořádný, což vyjadřovala i jeho celková atmosféra.

Večer zahájila předsedkyně Terezínské iniciativy dr. Dagmar Lieblová, která mimo jiné připomněla oba uvedené transporty, jak 16. října 1941 - první transport židů z Prahy do Lodže - tak i 16. října 1944 - jeden z jedenácti likvidačních podzemních transportů z Terezína do Osvětimi, v němž byli deportováni také mnozí terezínští umělci, například skladatelé Hans Krása, Gideon Klein, Pavel Haas a Viktor Ullmann. Od prvního koncertu v roce 1994 uplynulo 11 let a už tehdy ho realizoval Nadační fond Hanse Kráasy pod vedením paní Gaby Flatow.

Rovněž tento koncert připravila paní Flatow, podle jejích slov to ovšem byl koncert poslední. Dr. Lieblová poděkovala paní Flatow za její dosavadní záslušnou činnost v této oblasti. V dalším průběhu večera promluvily i další významné osobnosti, mj. zástupce Velvyslanectví SRN, p. Valentin Gescher.

Na koncertě zazněly skladby Gideona Kleina a Hanse Kráasy v provedení Kocianova kvarteta. Po přestávce byly ještě uvedeny skladby Viktora Ullmanna a Pavla Haase v provedení Jiřího Holeně, klavír, a Anny Červenkové, hoboje. Dále zazněla díla Antonína Dvořáka a Johannese Brahmsa přednesená sourozenci Janou a Stanislavem Lukšovými.

Zvláštnost tohoto koncertu umocnila smutná skutečnost, že to byl poslední koncert, který paní Gaby Flatow připravila. Byla to jímavá událost, neboť většina účastníků patřila nejen k pravidelným návštěvníkům, ale mnozí i k přátelům organizátorky. Ta také v závěru večera vystoupila s osobním vyznáním, v němž vyjádřila svůj vztah a lásku k hudbě terezínských skladatelů, jíž věnovala tolik let svého života. Zároveň poděkovala všem, kteří jí v této nelehké a často i nevďěčné práci pomáhali. Bylo na ní vidět, jak se těžko se vším tím loučí.

Také nám bylo smutno.

D.G. & A.L.

„V Terezíně reaguji jinak než v ostatních městech...“

26. října vysílala stanice Českého rozhlasu Praha 3 - Vltava obsáhlý pořad o jedenáctileté, dnes již také mezinárodně známé činnosti Nadačního fondu Hanse Kráasy a o jeho současných existenčních i organizačních potížích, způsobených neblahými zásahy terezínského starosty ing. J. Horníčka.

Tato naše rozhlasová stanice byla jedinou mediální institucí, která tomuto ostudnému případu (o němž se zatím jen krátce referovalo v regionálním tisku) věnovala pozornost, a to vpravdě mimořádnou: pořadu s názvem „Nadační fond Hanse Kráasy - a co dál?“ zde bylo poskytnuto jeden a půl hodiny vysílacího času, navíc v ideální večerní době od 20.00 hod. Bylo tedy možné podat rozsáhlé informace o činnosti tohoto fondu i jeho zakladatelce paní Gaby Flatow, která si roku 1994 vzala za úkol oživit a provádět díla Hanse Kráasy, Gideona Kleina, Viktora Ullmanna, Pavla Haase a dalších skladatelů přímo v Terezíně, kde mnoho jejich děl také vzniklo.

Asi měsíc předtím vysílal o terezínském fondu H. Kráasy německý rozhlas *Deutschlandfunk* starší aktualizovaný pořad Jany Halamíčkové, který nám jeho autorka ochotně poskytla. Pomohlo nám to - pro české vysílání této tematiky a vzhledem k nutnosti další aktualizace celého případu jsme ovšem museli prakticky celý pořad nově zpracovat. Obsahuje řadu zajímavých vzpomínek a názorů, z nichž některé zde otiskujeme:

„...1991 jsem se v Praze poprvé setkala s lidmi, kteří přežili Terezín a Osvětim. Jako Němce mi přišlo zatěžko dívat se těmito lidem do očí. Proto také v Terezíně reaguji jinak než v ostatních městech. Zde jsem opravdu chodila pouze se sklopenou hlavou a některé své negativní zkušenosti jsem nebrala osobně, ale jako 50 let nevyslovenou či nediskutovanou averzi, a dovedla ji pochopit... Cítila jsem také odpovědnost, ne za to, co se stalo, ale co by se v budoucnu už nemělo stát... Hlavně proto jsem přišla do Terezína...“ (Gaby Flatow)

„...Dodnes jsem vděčna za to, že jsem mohla - kromě mnoha dalších přeživších - také poznat obdivuhodného člověka a znamenitého pěvce Karla Bermana... Když měl člověk to štěstí, že Karla Bermana znal, pak teprve mohl mít představu o vysoké úrovni umělců, kteří byli internováni v Terezíně a pak většinou zavražděni v Osvětimi“. (Gaby Flatow - 1995 zpíval Karel Berman na vzpomínkovém festivalu Nadace Hanse Kráasy písně Pavla Haase - bylo to zřejmě jedno z jeho posledních vystoupení - zemřel v srpnu téhož roku.)

„...Terezínští hudebníci rozvíjeli svůj hudební styl s obdivuhodnou odvahou a sami sobě si kladli tak vysoké požadavky, jako by se jejich skladby měly provádět v pražském Rudolfinu nebo Vídeňské státní opeře... (Gaby Flatow)

„...Myslím si, že se právem bráníme proti „kolektivní vině“, jsem však také skeptická vůči „kolektivnímu odpouštění“. To se musí odehrávat přímo mezi lidmi. Politika a vláda pro to ovšem musí vytvořit předpoklady - pomohla tu německo-česká deklarace... bez ní by tehdejší prezidentí obou zemí, Václav Havel a Johannes Rau, sotva mohli převzít záštitu nad třemi našimi koncerty... (Gaby Flatow)

„...V bývalém režimu byl význam židovského ghetta v Terezíně záměrně tlumen...Věděli jsme, že zde byli internováni i významní hudebníci, poznávat jejich díla však bylo až na výjimky prakticky nemožné. Až teprve příchodem paní Flatow se nám otevřel dosud

neznámý prostor s nádhernou hudbou ve vrcholné intepretaci... Obohatila tak výrazně můj život - a nejen můj... Začala v prostředí ne právě přátelsky nakloněném, ale s hlubokým přesvědčením o smyslu svého konání... i zprvu skeptické české obecnost si postupně nacházelo na terezínských koncertech cestu... Po necitlivých a politováníhodných krocích ze strany města se vyčerpaná paní Flatow rozhodla své působení v Terezíně ukončit. Tato smutná skutečnost zjevně vyjadřuje současný stav naší společnosti. Je nyní na nás v Terezíně, na Terezínských iniciativě a na všech přátelích, abychom v díle paní Flatow pokračovali... Říká se, že každý je nahraditelný - troufám si tvrdit, že v tomto případě to neplatí. **(Karel Fousek, občan Terezína)**

„My zde v Terezíně hrajeme vždy zcela jinak než v Praze - tady nám to jde až do morku kosti...“ **(členové Kocianova kvarteta)**

„Já si vzpomínám na všechna svá vystoupení v Terezíně, která organizovala paní Flatow, a chtěl bych především říci, že jsem si nejvíce cenil toho, že si právě ona, jako Němka, vzala za svůj úkol vzpomínat, burcovat, varovat před tím, co strašného se stalo, a co se bohužel ve světě i u nás opět vrací. Když si například dám vedle sebe práci paní Flatow a to, že se dnes u nás sejde banda plešatých blbců, kteří v hospodách dělají takzvané koncerty a řvou nacistická hesla, tak to, co dělala ona, je naprostý opak, a je proto paradoxní, že právě toto má skončit... chtěl bych proto apelovat na terezínské politické a kulturní představitele, aby svá rozhodnutí znovu uvážili, neboť znovu zdůrazňuji: jestliže se akce, jako jsou ty neonacistické, konají bez zásahu policie (která tomu přihlíží a říká, že se vlastně nic neděje, ale samozřejmě se děje - a je to katastrofa!) a na druhé straně akce, které paní Flatow připravovala s ohromnou láskou a zaujetím, ty že mají skončit? Nepovažuji to za správné!“ **(Martin Turnovský, dirigent)**

Eva Herrmannová

POZNÁMKY K VÝUCE O HOLOCAUSTU

Při Nadačním fondu obětem holocaustu byla z iniciativy Martina Šmoka v rámci počítačového portálu Yahoo ustavena skupina, která se touto tematikou zabývá. Jsme tam my, Terezínská iniciativa, Židovské muzeum, Vzdělávací a kulturní centrum, Památník Terezín, Federace ŽO, skupina kolem Petera Sokola, Marta Vančurová a „zmizelí sousedé“ a další. Zpráva, kterou vloží do počítače jeden z účastníků, se automaticky objeví v počítačích všech zúčastněných. Je to zajímavé, i když samozřejmě ne všichni tento způsob využívají a ne všichni zúčastnění se mohou v daném okamžiku na příslušné akci podílet.

Terezínská iniciativa, kterou zastupuji spolu s Michaelou Vidlákovou, se zavázala vytvořit skupinu přeživších, kteří jsou ochotni navštěvovat v Česku školy či akce, zaměřené na holocaust, a tam vyprávět o svých zážitcích. O možnosti zapojit se do této činnosti a být k dispozici jsme vás v našem časopise informovali. Přihlásilo se asi 30 osob. Jak je nám všem známo, koncem t.r. končí možnost zdarma cestovat vlakem či autobusem po republice, průkazky SBS přestávají platit. Zajisté by nebylo správné, aby si ti, kteří budou jezdit do škol mimo místo svého bydliště, platili náklady, spojené s přepravou.

Ilustrační foto z Terezína: M. Stránský

Nebylo by též vhodné, požadovat úhradu po škole či jiné instituci, pokud to samy nenabídnou.

Požádali jsme proto nové vedení PŽO, aby nám poskytlo dotaci na r. 2006, ze které bychom jednotlivým cestovatelům dopravné propláceli. Při osobní návštěvě předsedy jsme nabyli dojmu, že naši žádosti bude vyhověno. I když většinou evidujeme „lektory“ z Prahy, domnívám se, že bychom zmíněné úhrady mohli poskytovat i těm, kteří nejsou z Prahy. Terezínská iniciativa

není pouze pražskou záležitostí, ale týká se celé republiky (také členů mimo ČR, ale tam naše akce nedosáhne).

Milí přátelé, pokračujte ve své záslužné činnosti. Zajisté jste zaregistrovali, že neonacisté zvedají hlavy a dokonce se obracejí přímo na školy s materiály, popírajícími holocaust.

Pavel Werner

PAMÁTNÍK BUDÍCÍ ROZPAKY, CHVÁLENÝ I ZATRACOVANÝ

Pavel Stránský

Památník zavražděných evropských židů v Berlíně. Prvním popudem k jeho postavení byla výzva publicistky Ley Rosh k zřízení „nepřehlédnutelného památníku“ v roce 1988. Výzvu podpořila řada německých politiků a intelektuálů, mj. Willy Brandt, Günter Grass a Christa Wolf.

V letech 1994/5 byla vypsaná veřejná soutěž na uměleckou podobu památníku, skončila však bezvýsledně. V létě roku 1997 byla vypsaná nová soutěž pro umělce a architekty. Na jaře roku 1998 se tehdejší kancléř Kohl vyslovil pro návrh umělce Eisenmana a architekta Serru, rozhodnutí se však oddálilo pro volby do Spolkového sněmu. 25. června roku 1999 schválil Spolkový sněm výstavbu památníku a zřízení nadace. Architektem se stal Peter Eisenman.

1. dubna 2003 se začalo se stavbou, 12. května 2005 byl památník předán veřejnosti.

Jak vypadá?

Je to plocha o velikosti 19.073 m², pokrytá 2.711 kvádry (položenými stélami) o jednotné šířce 0,95 m a délce 2,38 m a různé výšce, od 0 (112 kvádrů je jen naznačeno na ploše) až do 4,7 m. Váha nejvyššího kvádrů je asi 16 t. Průchody mezi kvádry jsou úzké, pro jednu osobu, 13 průchozích os je širších pro tělesně postižené na vozíku.

Kvádry jsou z velmi pevného samoutěsněného betonu, zbarveného do šeda. Byly zhotoveny poblíž Berlína vícestupňovou výrobní technikou, umožňující snadné odstranění případných „graffití“.

Počet 2.711 nemá nic společného s žádnou symbolikou, počet byl dán velikostí plochy k zastavení.

Na zbudování památníku vyčlenila spolková vláda 27,6 milionů EUR (14,8 milionů na stélové pole a 12,8 milionů na Informační místo v podzemí).

Jaký vlastně je?

Má kritiky i obhájce. Je zbytečně obrovský. Němci trpí stále velikášstvím, v zločinech i v pokání. Proč byl postaven památník jen židovským obětem šoa, proč nikoli i Romům a Sintiům, homosexuálům atd.? (Pro tyto další oběti holocaustu schválil Spolkový sněm postavení jiných památníků.) Je snadno napadnutelný a zneužitelný. Upřímně řečeno, mě radostně překvapilo, že jsem na žádném kvádrů neviděl známky neonacistické „činnosti“. (Byl jsem tam však jen velmi krátce.) Na jednotlivých kvádrech se krásně svačí a obědvá, odpočívá, leží a sluní. Děti si hrají mezi stélami na schovávanou a přeskakují úzké prostory z kvádrů na kvádr. Debaty kritiků a obhájců jen tak brzy neskončí. Jedno je jisté: Památník stojí, je nevšední, neotřelý a *nepřehlédnutelný*. Je to krajně přesofistikované pojetí, dovedené do krajní jednoduchosti.

Pod památníkem se dojde po schodišti do Informačního místa, sestávajícího z úvodní místnosti a pěti sálů, uspořádaných do kruhu. Autorkou je Dagmar von Wilcken. Informační místo není

Pohlednice - foto: Jürgen Hohmuth

předmětem vášnivých debat a sporů a je, i dle mého názoru, velice informativní, vkusné a důstojné.

Úvodní místnost je věnována přehledu zrušné, zpočátku diskriminační a posléze vyhlazovací politiky nacistické Třetí říše.

V Sále dimenzí (sál č. 1) je umístěno 15 osobních svědectví mužů a žen z různých zemí. Na běžícím pásu lze přečíst počty obětí v evropských zemích v hranicích roku 1937.

Sál č. 2, Sál rodin představuje 15 židovských rodinných osudů na základě fotografií a dokumentů. Jednotlivé osudy jsou voleny tak, aby ukázaly pestrost židovských mikrosvětů, asimilovaného, liberálního, konzervativního a ortodoxního.

Sál č. 3 je Sál jmen. Na všech čtyřech stěnách se postupně objevují jména obětí šoa s hlavními datovými údaji. Je zde rovněž databáze obětí šoa z Jad Vašem. Lze si jednoduše vyvolat na obrazovku osud kohokoli ze tří milionů obětí v databázi. Přečtení jmen a osudů z databáze by trvalo asi šest let, sedm měsíců a dvacet sedm dní.

V Sále míst (č. 4) je představeno prostřednictvím historických fotografií a filmových smyček 200 míst pronásledování a vyhlazování židů. Jde o různá ghetta, koncentrační a vyhlazovací tábory, jakož i pochody smrti.

Poslední, pátý sál, je Sál památníků. Zde je možno získat informaci o památnících a organizacích zabývajících se historií šoa v celé Evropě. U východu z Informačního místa se lze seznámit s dokumentací diskusí a debat právě o podobě památníku.

Ty budou bezesporu ještě dlouho pokračovat. Jedno je jisté. Památník stojí, a to na jednom z nejméně frekventovaných míst Berlína, v těsné blízkosti Braniborské brány, blízko různých velvyslanectví a kulturních zařízení, historického jádra města a vládní a parlamentní čtvrti.

Nedávno uvedl v německé televizi známý komik v jedné z „talkshow“ rádoby vtipně, že zas mají židé v Berlíně to nejlepší místo. Nemohu k tomu nedodat, že, žel, mrtví.

VÝSTAVA O HISTORII ŽIDŮ

V Uměleckém centru Univerzity Palackého v Olomouci byla v pondělí 10. října v 17 hodin zahájena výstava dokumentující historii, kulturu a umění židovských komunit na Lošticku. Kromě historických předmětů, bohatých informací a současného umění byly veřejnosti předávány i informace o olomoucké synagoze, kterou místní fašisté zničili v roce 1939.

Výstava sestává z několika částí. V úvodu jsou návštěvníci seznámeni s historií židovského osídlení Loštic, Mohelnice a Úsova, které sahá až do poloviny 15. století. Vystaveny jsou zde také nejnovější výsledky bádání o předcích amerického senátora a prezidentského kandidáta Johna Kerryho, kteří pocházeli z Úsova. Mezi pět generací jeho přímých úsovských předků patří i Abraham Leipniker Löwy, který byl starostou místní židovské obce v polovině 18. století a proslul jako bojovník za náboženská práva své kongregace. Vystavena je i faksimile jeho ručně psaného a ilustrovaného testamentu popisujícího boj za obnovení synagogy, která v Úsově stojí doposud. Originály osobních dokumentů byly na sklonku minulého roku objeveny v archivu v Londýně. V jedné z vitrín je vystaven také osobní dopis senátora Kerryho, ve kterém děkuje členům sdružení Respekt a tolerance za vyprávěné materiály a vyjadřuje přání „někdy se do Úsova podívat, dozvědět se více o svých významných předcích a dotknout se vlastních kořenů“.

Výstava rovněž obsahuje výtvarná díla žáků, studentů i profesionálních výtvarníků. Zastoupeni jsou například Jindřich Štreit, Šárka Šmelková, Jiří Ošanec, grafik Josef Dudek, malíř Pavel Alexander Taťoun a další.

Součástí zahájení byl i koncert v kapli, ve kterém vystoupil dětský pěvecký sbor Větrník z Loštic s pásmem židovských písní, žalmů a poezie. Členové sboru již třetí rok představují svůj program v synagogách a jiných místech a v současné době se připravují na své první vystoupení v Praze.

Umělecké centrum Univerzity Palackého je v bývalém konviktu na Univerzitní ulici. Shodou okolností se právě v těchto místech ve středověku nacházela původní olomoucká židovská čtvrť, jejíž počátky jsou kladeny do 11. století. Král Ladislav Pohrobek vypověděl roku 1454 Židy z Olomouce i z většiny ostatních moravských královských měst a věnoval jejich domy, synagogu i hřbitov městu. K vyhnání

přispělo fanatické kázání františkánského mnicha Jana Kapistrana a zprávy o údajné spolupráci Židů s husity.

Výstavu připravilo občanské sdružení Respekt a tolerance a Filozofická fakulta UP, zastoupena Kabinetem judaistiky, ve spolupráci s městy Loštice, Mohelnice a Úsov.

Nad celou akcí převzal záštitu hejtman Olomouckého kraje Ivan Kosatík.

Informace:

RESPEKT A TOLERANCE

Radnice 4

789 85 Mohelnice

Tel.: 583 455 912, 775 264 206

e-mail: cromstil@yahoo.com

www.respectandtolerance.com

Všechno jde, když se chce, za ruce se vezmeme . . .

Září a část října 2005 byly plné záhad a překvapení. Od pracovníků Ministerstva zahraničí jsem se dozvěděl, že je můj spoluvězeň JUDr. Richard Schindler informoval o mé existenci. V koncentráku Buchenwald Aussenkommando - HASAG, Werk Meuselwitz, jsme byli na jedné cimře. Ministerstvo mne kontaktovalo a zařadilo do delegace „MEUSELWITZ“. 12. října 2005 byla v parčíku ve středu města odhalena pamětní deska, na níž jsou uvedeni příslušníci národů, kteří v tamním koncentráku trpěli: Židé z Polska, Holandska, Československa, Maďarska. Ukrajinci, Rusové a Rusky. Polské ženy byly převážně z varšavského odboje, mezi nimi i čtrnáctiletá dívka. Ta jako 74letá paní přijela do Meuselwitz k odhalení pamětní desky až z Varšavy.

Zařazení do oficiální delegace mi umožnilo nevšední zážitek v místě, které se mohlo stát tatínkovým i mým hrobem. Na iniciativu profesora Tomáše Kosty reagovalo ministerstvo a jmenovitě ministr zahraničí Cyril Svoboda kladně. Po šedesáti letech od pochodu smrti v roce 1945 jsem si znovu vzpomněl na válečné hrůzy.

Meuselwitz je menší město v Duryňsku. Koncentrák byl pobočným komandem Buchenwaldu. Přízemní škvárobetonové baráky pokrývaly nádvoří mezi výrobními objekty. Oficiální název byl „Buchenwald-Aussenkommando HASAG, Werk Meuselwitz“. Továrna původně vyráběla kovové kuchyňské nádoby. Židovský podnikatel Hugo Steiner, A.G., dal továrně jméno HASAG. (Jak se zdá, v tomto případě nacisté na rasovou čistotu nedbali a jméno bez ostychu převzali.) Jen výrobní program se změnil na protitankové zbraně *Panzerfaust* a *Panzerschreck*.

Prvním *Lagerältestem* se stal Bandi Feuerlicht, kultivovaný Maďar, truchlící po své rodině ve víře, že snad Birkenau přežila. Koncem roku 1944 přišla do lágru skupina českých vězňů z Buchenwaldu a s nimi nový *Lagerältester* Heinz Denkert. Ten byl vězněn snad už od roku 1936, ale choval se spíše jako nacist. Dokonce v dubnu 1945 se přihlásil do *Volkssturmu* a pravděpodobně padl v bojích za Adolfa Hitlera. Stejně jako jednooký *Lagerfýrer* (Očko) Blume s chutí bil vězně a sliboval, že nás všechny v Buchenwaldu prožene roštem. Naštěstí neměl zbraň jako Blume a jeho nástupce jednoruký *Untersturmfýrer* Bergmeyer (Ručka), který byl znám tím, že jeho ruka velice ráda tasila pistoli z pouzdra.

Naše autokolona vyjela z Prahy 12. října v 6 hodin ráno. Po menším bloudění ve špatně značených objížďkách v Ústí nad Labem jsme dojeli na hranici BRD. Tam nás už očekával policejní doprovod, dvě motorky a dvě auta s modrým majáčkem, sirénou a tlampačem, a jelo se dost svižně. Lesk smutné tryzně dodávala i dětská dechová kapela. Kromě oficiálních hostů bylo přítomno několik desítek dospělých a dětí, od kterých jsme dostali tři krásné žluté růže.

My tři osmdesátníci (Jarda Kraus 83, Tomáš Kosta a já, 80) jsme stáli před zahaleným kamenem a deskou se smíšenými pocity. Není divu, moc se nám toho honilo v hlavě. Vyslechli jsme projev, plný empatie, od paní starostky, několik obsažných projevů jejích spolupracovníků. Za Ministerstvo zahraničí promluvil poutavě první náměstek ministra Svobody pan Jaroslav Bašta. S krátkým projevem, se vzpomínkou na dění v lágru a na nezapomenutelného Rudiho Gukuka, jsem vystoupil i já. Pietní shromáždění uzavřel projevem Tomáš Kosta. Všichni řečníci vyjadřovali obdiv a úctu této zdařilé akci.

A tak jsme mezi účastníky panychidy my „mladíci“ zastupovali živé (těch už je málo) i mrtvé oběti. Dík za iniciativu a pracovitost všech, kdo se o pamětní desku zasloužili.

Ing. Dr. Jiří Schreiber, CSc.
(redakčně zkráceno)

MEZINÁRODNÍ SEMINÁŘ EVROPANÉ PROTI ZAPOMNĚNÍ

V září minulého roku se pod heslem *STAVÍME EVROPSKÝ DŮM* konal již počtvrté ve starobylém klášteře St. Marienthal na Hornolužické Nise v Německu celotýdenní seminář. Zúčastnili se ho středoškoláci z Německa, Švédska, Polska, Litvy a také gymnazisté z našeho českého Vrchlabí. Všichni jsou členy „Evropské sítě škol St. Marienthal“, založené v roce 1994, k níž patří ještě dalších jedenáct středních škol ze západních i východních evropských zemí. Skupiny asi po pěti studentech doprovázeli jeden až dva pedagogové, komunikovalo se v angličtině a němčině. V těchto jazycích probíhaly též všechny rozhovory, diskuse a workshopy, stejně jako debaty ve skupinách a kolektivně.

Smysl mezinárodních seminářů spočívá

v tom, že se mládež z různých evropských zemí intenzivně zabývá příčinami, jež dovedly Německo k nacistické hrůzovládě a k druhé světové válce, a tak přispět k tomu, aby tato doba nebyla zapomenuta a aby se nic podobného nemohlo opakovat.

Proto bývají na tyto semináře zváni též přeživší holocaust, kteří vyprávějí o svém životě a zkušenostech a účastní se s mladými lidmi všech jejich aktivit.

Tentokrát přijeli Salomon Finkelstein, Polák, který byl z rodné Lodže deportován do Osvětimi a dalších táborů, Dora - Mittelbach a Ravensbrück; dnes žije v Hannoveru. Od nás přijela Eva Štichová, která byla deportovaná z Terezína do Osvětimi, Freibergu a Mauthausenu, a Doris Grozdanovičová, která strávila přes tři roky v Terezíně. Všichni účastníci semináře

podnikli také jednodenní podnětnou exkurzi do bývalého terezínského ghetta a na Malou pevnost.

Seminář byl pro všechny zúčastněné velice intenzivním zážitkem a mnohá setkání a rozhovory zůstanou pro nás nezapomenutelné. S některými účastníky budeme i nadále v kontaktu. Velmi nás potěšilo, že i my jsme byli zahrnuti do veškerých aktivit semináře a zváni i na volné večery s hudbou a tancem, pořádaných mládeží. Zejména nás dojala četná poděkování žáků a jejich pedagogů, kteří pro nás na nástěnku napsali své osobní úvahy a přání. Na prostranství před budovou poskládali navíc z malých kamínek naše transportní čísla.

Už dnes se těšíme na podzimní seminář v roce 2006, na který jsme opět pozváni.

D. G. & E. Š.

Foto: Doris Grozdanovičová

Virus nenávisti

Tom Luke

26. října 2005 prohlásil iránský prezident Mahmud Ahmadinejad, že Izrael musí být smazán z povrchu světa. 14. prosince prohlásil, už po několikáté, že holocaust je mýtus. Podle tohoto prezidenta „kdokoliv připustí právo Izraele na existenci, bude hořet v plamenech islámského hněvu“. Ovšem, tuto vůdčí direktivu nevyzněl Ahmadinejad ve své moudrosti, ale prohlásil ji již duchovní zakladatel Iránské Islámské Republiky, ajatolláh Chomejni. Od té doby pravidelně demonstrují davy Iránců vyžadujících smrt Izraele, židů kdekoliv, Ameriky a západních demokracií obecně. Myšlenka se dostává značné podpory v islámských zemích i mimo Irán, hlavně v církevních učilištích. V očekávání konečné realizace tohoto programu islámští fanatici, dnes už roztroušení po všech světadílech, rekrutují potenciální sebevrahy, kteří, ve jménu Boha a pravé víry, jsou ochotni usmrtit maximum možných obětí.

Ideologie a šíření nenávisti jako nástroje k dosažení svých cílů si uvědomovali autokrati odedávna. Ahmadinejadův proslav mohl být pronesen Hitlerem a naopak, Hitlerovo masové hartusení mohlo být inspirované Ahmadinejadem, kdyby žil v době nacismu. Nacistická mašinérie byla samozřejmě výkonnější než ta, kterou mají zfanatizovaní islamisté. Avšak vládnoucí kruhy Iránu investují podstatné prostředky k získání nukleárních znalostí a schopností. Prý bude jaderná energie použita výhradně k mírovým účelům, především k výrobě elektrického proudu, a nikoliv k výrobě atomových pum. V souvislosti s tímto tvrzením je účelné si uvědomit, že Irán je jedním z hlavních producentů ropy, daleko přesahující domácí energetickou potřebu.

Někteří vedoucí činitelé demokratického světa zareagovali neobvykle rázně a s rozhořčením na Ahmadinejadovo antisemitské běsnění. Avšak Evropa a Spojené státy se koncentrují na omezení nukleární kapacity Iránu, což je zajisté primární. Nukleární zbraň v rukou zfanatizovaného státu je životním nebezpečím pro všechny v okruhu, až kam dosáhnou rakety a letadla,

kterými dotyčný stát disponuje. Ale virus nenávisti je dlouhodobě snad ještě nebezpečnější. Šíří se bez ohledu na geografické hranice, zasahuje všechny etnické skupiny, vraždí ve všech světadílech, a ač jeho terčem jsou specificky označené oběti, je charakteristické, že vraždí bez váhání také „vlastní lid“, náhodné kolemjdoucí a náhodné přítomné. Stejně jako nacismus.

Antisemitismus (konspirační teorie a démonizace židů) je nemoc podložená lží, která se v historii až do nedávna úspěšně propagovala i v křesťanských zemích. Antisemitský virus byl v Evropě zhubně nakažlivý v minulých stoletích náboženského zanícení a vyvrcholil v první polovině minulého století holocaustem. Byl součástí vládní politiky a ideologie a nalézal úrodnou půdu u lidí; především, ale rozhodně ne výlučně, mezi nespokojenými se svým údělem. Autokrati, kteří nejdříve zlobu, nenávist a agresivitu vybičují, je posléze dovedně orientují a zneužijí. Perzekuce židů je však vždycky pouze předzvěstí perzekuce svobodně smýšlejících lidí obecně. Víme z trpké zkušenosti, kolik milionů lidských životů bylo obětováno na oltář falešných bůžků a předsudků. Podobně ohrožuje současný islámský fanatismus nás všechny, i když zdánlivě „sídlí daleko a netýká se nás“. Ostatně, počet islámským fundamentalismem nakažených osob a organizací se množí i v Evropě. Systém sebevrahů, to jest z bezpečných úkrytů dirigovaných lidských bomb (bin Ladinové a Zarkáviové tohoto světa se nebezpečí nevystavují sami, ukrývají se, jak jen možno), je předzvěstí technicky dokonalejšího průmyslového vraždění.

Virus nenávisti, podněcující populistickou demagogii, putuje kolem zeměkoule po internetu, mobilními telefony a tryskovými letouny úspěšněji než víra v občanské svobody, lidská práva, rovnoprávnost žen, prostě uspořádání označené zkompromitovaným

názvem „demokracie“. Vládní akce v *Západních zemích* usilující o zamezení teroristických útoků zůstanou jen náplastí, dokud muslimské společnosti samy neodmítnou islámský fundamentalismus. Lze snad předpokládat, že značná část lidí v zemích převážně muslimského vyznání netleská fundamentalistickým metodám, ale přesto k nim chová určité sympatie, a pokud jde o osobnosti jasně odmítající tyto metody, ty se buď bojí anebo jsou jejich životy a životy jejich rodin ohroženy. Takto osvětlené osoby, včetně některých umírněných vládařů, je nutno podpořit, aniž by je to vystavovalo nebezpečí, že budou nařčeni z posluhování *Západu*.

V jiných převážně muslimských státech zabraňují místní vládnoucí kruhy islamistům v uchvácení moci nepřilíh demokracickými způsoby, například armádou a (tajnou) policií a někdy falšování volebních výsledků. Evropské a americké organizace pro lidská práva tyto způsoby odsuzují. To je jejich úkol. Ale zde jsme vystaveni neřešitelnému dilematu. Představme si „iranizaci“, resp. „alkajdizaci“ muslimského světa, počínaje severozápadní Afrikou přes Střední východ, Pákistán a dál na východ až po Indonésii. V této části světa žije víc než miliarda lidí. V současnosti znázorňuje tento scénář nejakutnější ohrožení našeho způsobu života. Tedy, má *Západ* nedemokratické metody zabraňující volnému šíření islamismu v tomto případě podpořit, držet se stranou, nebo je veřejně pranýřovat? Máme trvat na občanských svobodách a právech všude a ihned s rizikem, že si podkopáváme půdu pod vlastníma nohama, anebo jít příkladem, vést dialog, i když víme, že demokratizaci, stejně jako sociálně ekonomický vývoj, nelze vnutit zvenčí, ač jim lze přispět?

Jsme na rozcestí, kdy pouhé konstatování těchto životních problémů a otázek nestačí.

VÍTE O TOM?

Občas se dovídáme o aktivitách neonacistů u nás a v sousedním Německu, obzvláště v poslední době okolo oslav 60. výročí osvobození od nacismu v Evropě. Málokdy se ale dozvíme, jak se veřejnost proti těmto projevům brání.

Ve Spolkové republice Německo jsou vzhledem k temné minulosti zvláště obezřetní. Existuje tu mnoho organizací, které věnují velké úsilí osvětě vůči pravicovému extremismu. Jsou to nám již známé „Aktion Sühnezeichen Friedensdienste“, „Bundeszentrale für politische Bildung“, ale také „IDA - Information, Dokumentation, Aktionzentrum gegen Ausländerfeindlichkeit“, „Landeszentrale für politische Bildungsarbeit“, „Memento Initiative - KZ Gedenkstätte“, „Verein gegen Vergessen - für Demokratie“, „Zentrum Demokratische Kultur“, „Weisse Rose Stiftung“, „Rechtsextremismus - Jugendgewalt“, „Bund der Antifaschistinnen“. Některé z těchto spolků vydávají své tiskoviny, např. „Verein gegen Vergessen... Proti zapomínání - za demokracii“.

Z obsahu časopisu posledně jmenovaného vyjímáme:

Nacistické zločiny a snahy o jejich, byť pozdní potrestání, např. o nacistickém masakru v Itálii v r. 1944. Výročí Varšavského povstání v r. 1944, o setkávání bývalých vězňů koncentračních táborů s mládeží, o zřizování památníků a také budování památníků na paměť obětí nejen nacistů, ale i neonacistických násilníků v dnešní Spolkové republice. Zajímavý je i nový přístup k válečným dezertérům z wehrmachtu, už ne tolik odsuzující.

Kromě článků zásadního charakteru uvádí list i zprávy o práci a akcích sdružení, o zajímavých knihách, o problémech kolem pochodů neonacistů, (zde se např. exponuje Vysoká škola v Brémách a vzdělávací středisko „Lidice“), o vzpomínkových shromážděních k 60. výročí konce války aj.

Všechna tato činnost, která je v Německu zatíženém nacistickou minulostí zvláště důležitá, si však zaslouží zřejmě i u nás určitou pozornost.

Eva Štichová

Opět Brundibár mimo Evropu, tentokrát v Jižní Americe

Nedávno se na Tereziánskou iniciativu obrátil Jorge Ferrari, zástupce ředitele a vedoucí pěveckého sboru hudební školy z města Rosario v Argentíně. Vysvětloval, že četl knihu Hudba v Terezíně od Joži Karase a že se rozhodl nastudovat se svým sborem Brundibára. Prosil, zda bychom mu mohli poslat adresu někoho, kdo v Brundibáru v Terezíně zpíval nebo kdo ho alespoň slyšel. Že v Argentíně jen málokdo ví o Terezíně a o Brundibáru nikdo. Poslali jsme mu několik e-mailových adres a zakrátko jsme dostali další zprávu, ze které citujeme:

„Napsal jsem lidem, jejichž adresy jste mi poslali, a všichni mi odpověděli... Začal jsem připravovat Brundibára, protože na mne tak zapůsobila kniha Joži Karase. Ale děti, které v Terezíně zpívaly, pro mne byly neskutečné jevy. Teď to jsou opravdové osoby, poslaly mi e-maily a dozvěděl jsem se od nich spoustu věcí o Brundibáru

v Terezíně. Neumíte si představit, jak mě každá odpověď dojíhá... Doufám, že představení Brundibára bude výzvou proti válce a diskriminaci a také poctou všem dětem, které zpívaly Brundibára v Terezíně, všem, které přežily i nepřežily...

Fotografie je ze zkoušky, premiéra má být ještě letos na podzim.

Držíme malým Argentincům palce.

D. L.

A zase Brundibár

Malé německé městečko Überlingen žilo od 28. září do 5. října Brundibárem a výstavou „Děvčata z osmadvacítky“, která se vztahovala ke knize Hannelore Brenner-Wonschick „Die Mädchen vom Zimmer 28“. Město uvítalo jak Brundibára, tak sedm bývalých děvčat z tereziánského „heimu“ 28, L 410.

Dětskou operu Brundibár zde nastudovalo 85 dětí ze tří místních škol. Představení se konalo v bývalém kostele kapucínů s 350 místy a všech šest představení bylo zcela vyprodáno. I když účinkující děti neměly žádnou speciální přípravu, zpívaly velmi pěkně. Úspěch byl velký.

My, vyznavači Brundibára, máme vždy výhrady, když se něco odkloní od původní verze. Myslíme si, že „Brundibár“ je celkem dokonalé umělecké dílo, na kterém se nedá nic vylepšit, ale hodně zkazit. Tady zkazili vlastně málo. To hlavní, co nám vadilo, byly kostýmy účinkujících. Pořadatelé oblékli děti do „dirndlů“, na hlavy jim dali barevné šátečky jako v nějakém kolchozu. Dospělí byli naopak oblečeni podle městské módy z časů secese. Brundibárův kostým připomínal spíš Viléma Tella než flašinetáře.

Je ovšem věci režiséra, jaké má představy; ty se často liší od našich vzpomínek na toho nejlepšího Brundibára, tereziánského.

Před začátkem opery bylo uvedeno pásmo z básní tereziánských chlapců - Hanuše Hachenburga a Zdeňka Ornsteina - a zařazeny byly též úryvky z tereziánského deníku Helgy Pollakové - Kinsky. Byla dokonce zhotovena vlajka naší osmadvacítky, což na nás obzvlášť zapůsobilo.

Slavnostní premiéry Brundibára se zúčastnil i bývalý ministerský předseda země Badenska - Württemberska, pan Erwin Teufel, který převzal záštitu nad celým rozsáhlým projektem.

Výstava o knize „Děvčata z osmadvacítky“ byla instalována v budově staré městské radnice na náměstí. Výstavu navštívil velký počet místních občanů, organizovaně přišly i školy a učiliště. Samy jsme výstavou denně prováděly 3 - 4 třídy. Zájem byl velký, otázky rozmanité, ale snad se nám je podařilo všechny zodpovědět i ke spokojenosti autorky knihy Hannelore Brenner-Wonschick.

A nás sedm se radovalo, že jsme se zase jednou sešly a dokonce spolu oslavily na břehu Bodamského jezera svátek Roš ha-Šana a zavzpomínaly na dávné *brundibáři* časy...

Evelina Merová

Brundibár z nápovědy

Uvedení hry „**Flašinetář Brundibár**“ v televizi 15. října minulého roku mi připomnělo její uvedení v ghettu Terezín, jehož jsem se zúčastnil jako osvětlovač. Pracoval jsem v Tereziánské „*elektrárně*“ jako elektrikář.

Seděl jsem v budce nápovědy a svítil na Brundibára zdola bodovým světlem, vyrobeným z plechovky od plynu Cyklon, který se v Terezíně používal k odhmyzování ubikací, ale i (což jsme tehdy však nevěděli) v koncentračních táborech k vraždění lidí.

Brundibár byl uličník, do budky nápovědy po mně plival - věděl, že se proti tomu při představení nemohu bránit. Bylo mi tehdy 21 let.

Ing. J. Frank

Nad Zámečkem 52, 150 00 Praha 5

HLADOVÝ POCHOD

V přehršli vzpomínek z nesvobodných časů vyšel v letošním roce záznam, napsaný bezprostředně po skončení druhé světové války. Podtitul Hladového pochodu zní - Z mého života - a jeho autorem je Friedrich Kral.

Syrovost a autentičnost textu, zaznamenaného od května do září 1945, je doplněkem četných vzpomínek, většinou napsaných se značným časovým odstupem.

Nelehký úkol měl Richard Svoboda, který útlou knížku dal dohromady. Přeložil Kralův text z němčiny, obstaral mnoho podkladů a byl prakticky editorem publikace, zaznamenávající také historii i likvidaci koncentračního tábora Schwarzhede.

Předmluvu napsal Luděk Eliáš.

Publikaci vydalo Sdružení vězňů koncentračního tábora Schwarzhede a vydalo ji k 60. výročí osvobození za přispění nadačního fondu České rady pro oběti nacismu a Židovské obce v Praze.

Alena Munková

VĚDECKÉ DÍLO O ADOLFU HITLEROVI A JEHO DOBĚ

Nemyslím, že by se naši čtenáři, pokud nejsou vysloveně odborníky, pustili do čtení *tlustospisu* o tisíci stranách s názvem „Hitler“. Ale protože jde o dílo nesmírně zajímavé, důkladné, zasvěcené a objektivní, pokusíme se přiblížit si ho několika výňatky.

Autorem knihy je Ian Kerschaw, profesor historie na univerzitách v Sheffieldu a Manchesteru. Poprvé byla vydána v r. 2000 nakladatelstvím Penguin ve Velké Británii, u nás přeložena a publikována zásluhou vydavatelství Argo r. 2004. Popisuje události 20. století, vznik a vývoj nacistického hnutí, jeho triumfálního vzestupu, rozpoutání nejkrutější války, genocidy a všeobecného barbarství, až po jeho konec v roce 1945, samozřejmě s podrobnou biografií Adolfa Hitlera. Historik se ptá: „Jak bylo možné, že se občané

moderního státu stali spoluviníky genocidní války a státem organizovaného hromadného vraždění?“ Některé z odpovědí ocitujeme. „Do služeb režimu se daly zatáhnout mocné složky armády, pozemková šlechta, špičky průmyslu i státního aparátu. Domnívaly se, že režim přes některé své záporné stránky zastupuje jejich zájmy. Německo může přetrvat jediné díky rozpínavosti, což nelze uskutečnit bez války. Nelze se jí vyhnout. Likvidační program barbarského tažení v Polsku překročil Rubikon, násilí mělo dosud nepoznané měřítko. Bylo to cvičiště, připravující budoucí neomezenou genocidu, která nastane za sovětského tažení v létě 1941. Řady projektantů na Východě pak vymýšlely programy přestavby a přesídlování celých národů, ochota neznala mezí. Na potlačení Varšavského povstání nasadily jednotky SS 6000 svých mužů. Udály se hotové orgie násilí, již předtím byly odpáleny tisíce bomb na Londýn, Antverpy, Brusel a jiná města.

Podle plánu na přetvoření východní Evropy se mělo v průběhu následujících třiceti let přesunout 31 milionů osob, hlavně Slovanů, za Ural a na západní část Sibíře, avšak první skupinou tohoto řešení měli být Židé. Spolupráce wehrmachtu s SD a bezpečnostní policií byla rozsáhlá a pomoc zcela ochotná. Einsatzgruppen by bez wehrmachtu nemohly fungovat tak, jak se jim to dařilo. Mnohé obyčejné německé vojáky nebylo třeba dlouze přesvědčovat, že nemilosrdné vyvražďování Židů a partyzánů je správné. Drastické bylo vraždění Židů z Pobaltí. Smrtonosným oddílům pomáhali i litevští nacionalisté. Známa je poprava 33 771 Židů v ukrajinské roklí Babij Jar. Teprve v říjnu 1944 vedl zoufalý nedostatek pracovních sil v Německu Himmlera k nasazení Židů na nucené práce na výrobu V 2. Úmrtnost vězňů, zvláště žen, byla neobyčejně vysoká. Přes ohromný teror, vyvezený kdysi mezi národy porobené pod nacistickým jhem, Německo nyní válku prohrávalo. Ve svém posledním tažení se režim choval nemilosrdně i vůči vlastnímu obyvatelstvu. Ti, kteří doufali, že využijí Hitlerova kamarádství, a potom jeho odstranění, se dožili (nebo také nedožili) patřičného poučení.“ „Nelidské zacházení s nepřáteli, ale i s miliony Němců, bylo akceptováno až do poloviny války, a opíralo se o konsensus a spoluúčast

na všech úrovních německé společnosti. Rozdrobené střípky malých skupin odporu neměly ohlas a režim držel pevně pohromadě vazbou na vládnoucí moc a hrozbou alternativy, ze které šel strach - bolševismu.“

Tolik některé citáty z knihy o nejtragičtějším fenoménu 20. století, které nám bylo prožít. Zda se najde vysvětlení pro nadhroženou otázku, je asi také otázkou.

E. Š.

NEJEN BRUNDIBÁR

Z Brundibára se dnes už pomalu stává světový „hit“ - hrají se však také mnohé další skladby terezínských i dalších nacisty zakázaných skladatelů. K významným společnostem, které se soustavně věnují právě těmto autorům, patří Musica reanimata, která letos slavila 15 let svého trvání. Má sídlo v Berlíně a patří k ní řada významných osobností tamního hudebního života. Na své koncerty, které většinou realizuje v menším sále berlínského krásně rekonstruovaného Koncertního domu (Konzerthaus), zve mezinárodně známé umělce, hudební teoretiky i pamětníky.

Eva Herrmannová

CÍSAŘ ATLANTIDY V KLUBU ROXY

V pondělí 28. listopadu 2005 se po dlouhých letech v Praze opět hrála opera CÍSAŘ ATLANTIDY, kterou Viktor Ullmann napsal v letech 1943 a 1944 v Terezíně.

Toto mimořádné dílo předvedli v pražském experimentálním klubu Roxy na Starém Městě (v Dlouhé ulici) žáci světově proslulé berlínské Vysoké hudební školy Hanse Eislera, vedení dirigentem Christianem Frölichem a režisérkou Cornelií Hegerovou. Úspěch skvěle zazpívaného i zahraničního představení byl veliký a zaslužený - škoda, že se hrálo pouze jednou. Představení by si rozhodně zasloužilo ještě nějakou reprízu.

Eva Herrmannová

TABU

Pavel Stránský

Nedávno mě zastavila mladší kolegyně - průvodkyně se zděšeným výrazem v očích:

„Četla jsem vzpomínky kteréhosi přeživšího na jeho pobyt v Terezíně a Osvětimi - Březince a narazila jsem na větu, kterou si nedovedu vysvětlit a která staví na hlavu všechno, co jsem kdy o holocaustu četla a viděla v dokumentárních i hraných filmech, a co vykládám turistům. Totiž tuhle: *Jídlo nebylo úplně špatné a bylo ho dost.*“

„Vysvětlení je prosté,“ zbavil jsem ji dilematu. „Autor použil nesprávné formulace. Měla znít takto: *Jídlo nebylo úplně špatné a já ho měl dost.* Byl totiž kuchař.“

K absurdnostem holocaustu patří i to, že zejména staří židé z Německa hledali v Terezíně v odpadcích bramborové slupky před kuchyněmi, v nichž ti, kdo v nich vyvažovali, *neměli úplně špatné jídlo a měli ho dost.* V Osvětimi - Březince se ploužily na latrínu z posledních sil kostry kolem kuchařů svalovců s tukovými polštáři pod očima. Pokud byl v přidělu pro tuřínovou polévku kus šlachovitého masa, nikdy neskončil v ní. V podmínkách vyhlazovacích táborů, záměrně utvářených tak, aby nutily jedny přežít na úkor druhých, tomu ani nebylo možné jinak. V těchto podmínkách by se určitě nenašel nikdo, kdo by svého šťastného losu nevyužil k vlastnímu přežití. Otázkou je pouze míra tohoto využití/zneužití.

Šok mé kolegyně mě přiměl k ještě intenzivnějšimu přemýšlení o třech problémových okruzích, které jsou dodnes do značné míry tabuizovány z mnoha různých důvodů.

Jde o:

- selhání takzvané západní demokracie s ohledem na „politiku“ a její provádění nacistickou Třetí říší a na samotný holocaust,
- postoj a chování „árijských“ spoluobčanů k židům za holocaustu,
- účinnou spolupráci samotných vězňů na decimaci a vyhlazování spoluvězňů.

O bezprecedentnosti „politiky“ Anglie a Francie vůči nacistickému Německu a samotnému Hitlerovi, která mu umožnila zmocnit se tak snadno a bez námahy obrovského kusu Evropy a využít jeho zbrojního a materiálního potenciálu i proti zemím, které tito „politici“ reprezentovali, je toho dostatek známo. Ani v době, kdy už bylo světu známo „konečné řešení židovské otázky“ i existence plynových komor, se nezměnil zásadně postoj tzv. západních demokracií.

Jakýsi pan Pickett z Výboru amerických přátel (American Friends Committee), Kvakeru, předložil Kongresu Spojených států amerických návrh:

„Předkládáme Vám návrh zmocnění za určených podmínek a nic víc. Za těchto podmínek se povoluje přijmout do Spojených států ne víc než 10.000 německých dětí nad současnou kvótu, a to v kalendářních letech 1939 - 1940. Žádné dítě nemůže být přijato, pokud je starší čtrnácti let, a žádné dítě nemůže být přijato, pokud nebude uspokojivým způsobem zaručeno ze strany zodpovědných soukromých jedinců nebo zodpovědných organizací, že dítě

nebude obecně na obtíž. To je celý návrh - udělení pravomoci v naléhavé záležitosti záchrany omezeného počtu mladších dětí z Německa.

Potřeba tohoto opatření je krajně tíživá. Došlo ke katastrofě; nikoli k takové katastrofě, jakými jsou požár nebo zemětřesení nebo ničivé vlny, které si vyžádaly pomoc Ameriky nešťastníkům v zahraničí tak často v minulosti, ale ke katastrofě, která hrozí tisícům dětí nejen smrtí, nýbrž i smrtí zaživa.“

Odpověď Kongresu byla jasně „NE!“
(Erna F. Rubinstein: *AFTER THE HOLOCAUST*, Archon Books, USA, 1995, ss. 60, 61)

„Ale málo zemí nabídlo vůbec nějakou pomoc. Evropské země nás nechtěly; ani Jižní Amerika a ani Spojené státy. Imigrační kvóty byly tak sníženy, že se podařilo emigrovat pouze hrstce lidí, a to jen po letech mučivého byrokratického procesu. Aby imigranty odradily, vytvořily vlády všech zemí systém blokovacích hrází. Prezident Harry Truman podepsal 7. září 1946 Zákon o vysídlených, umožňující 200.000 lidí bez domova vstoupit na půdu Spojených států. Zákon však zahrnoval toto ustanovení: Musí jít o zdravé jedince. Kdo může být zdravý po projití peklem? Šetření bylo zdoluhavé a nesmlouvavé a trvalo léta, než přeživší dostali vstupní vízum do Ameriky. Některé země trvaly na tom, aby se občané jejich země zaručili, že budou imigranta podporovat a že nebude státu na obtíž. Bylo nutno získat řadu potvrzení v omezeném čase, a i když jste dělali všechno, co se od vás vyžadovalo, setkávali jste se s průtahy, ztracenými žádostmi, a museli jste se pouštět do celého procesu znovu od začátku.“

(Erna F. Rubinstein: *AFTER THE HOLOCAUST*, Archon Books, USA, 1995, ss. 102, 103)

Shrnuto, podtrženo: **Holocaust, šoa nebyl jen největší zločin v dějinách lidstva, nýbrž i naprosté selhání takzvané západní demokracie.**

Při cestách do Terezína se pravidelně setkávám s otázkou, jak se chovalo k nám pronásledovaným židům civilní obyvatelstvo. Odpovídám, že stejně jako ve všech jiných zemích. Někteří pomáhali a ukrývali židovské dítě či celou rodinu, jiní kolabovali. Ze strachu, pro nedostatek charakteru, ze zjištěných důvodů, z nevědomosti, že jsou druzí na řadě, hned po židech. Většina se dívala stranou, když židé odcházeli z Veletržního paláce na nádraží, a postoj slepého a hluchého jim vydržel až do konce války a okupace. V jednotlivých zemích byly různé jen procentní podíly uvedených projevů a reakcí.

K účinné pomoci pronásledovanému „veřejnému nepříteli“ bylo zapotřebí obrovské dávky odvahy a sebezapření, neboť šlo nejen o ohrožení příslušného jednotlivce, nýbrž i jeho široké rodiny, včetně dětí. Titul „Spravedlivý mezi národy“ těmto lidem právem patří, a zdá se mi, že i víc ucty, než se jim dosud prokazuje.

Mám osobní zkušenost s takzvanými letitými „árijskými“ rodinnými přáteli. Moje žena poznala koberec, po němž jsme vešli, i porcelánové figurky za sklem. Přišli jsme nevhod. Za uplynulá čtyři léta si na ty věci „rodinní přátelé“ zvykli a nechtělo se jim o ně přijít. S drzostí, jež nemá obdoby, se nás snažili přimět k lítosti nad tím, co oni sami prožívali za nacistické okupace.

„Jistota, i hrozná, je lepší než neustálá nejistota,“ pokusili se nás přesvědčit.

„Vy jste věděli, že vás čeká smrt, ale my jsme nevěděli, co dáme zítra dětem na chleba. Neměli jsme dost co jíst a všechno, co si k nám dala vaše (manželčina) teta schovat, jsme museli vyměnit za jídlo, abychom nakrmili děti.“

Odešli jsme beze slova.

O anekdotách se říká, že nemají autora. Předávají se většinou ústně a mnohý vypravěč cosi zlepšil a cosi přidá. Soubory anekdot dávají dohromady sběratelé, nikoli autoři. Přesto si myslím, že jednu jsem si opravdu sám vymyslel:

Konec války, osvobození.

Manžel se vrátí večer z práce: „Marie, mám, bohužel, moc smutnou zprávu.“

„Neděs mě! Proboha, co se stalo?“

„Náš žid to přežil.“

Anekdota je hyperbola. Dovede nekompromisně vypíchnout určitý jev a poví víc než dlouhý opis či popis. Zejména se jí daří ve vypjatých periodách dějin a v dobách morálního bahna.

K čemu vede lhostejnost nad osudem bližních do okamžiku, než „přijdu na řadu sám“, hovoří výmluvně stručná báseň nacisty pronásledovaného německého protestantského pastora Martina Niemöllera:

Nejdřív si přišli pro socialisty,
a já se neozval -
neboť jsem nebyl socialista.

Pak si přišli pro odboráře,
a já se neozval -
neboť jsem nebyl odborář.

Pak si přišli pro židy,
a já se neozval -
neboť jsem nebyl žid.

Pak si přišli pro mne -
a už nebylo nikoho, kdo by se ozval kvůli mně.

Nacistům by se nebylo nikdy podařilo dovést holocaust do takové hloubky a šíře bez pomoci desetitisíců a možná statisíců pomocníků z řad okupovaných, porobených národů i samotných vězňů žalářů, koncentráků a vyhlazovacích táborů. Někteří krutostí a sadismem předčili i samotné esesáky.

Nevím, zda bývalí kápoové a blokoví také píší memoáry. Pokud ano, cosi v nich zcela jistě chybí.

Esesáci je záměrně uvedli do postavení lidí s neomezenou mocí nad životem a smrtí vymezeného počtu spoluvězňů. Za situace, kdy kus chleba, miska řídké polévky, pár desítek metrů či minut mohly rozhodnout, na jakou stranu oné pomyslné čáry mezi životem a smrtí se kdo posune.

Pokud by někdo tvrdil, že by si za situace „neomezeného vládce“ vzal z přidělu chleba pro celý blok v Osvětimi - Březince jen stejný krajíc, jaký zbude na ostatní, lhal by si do kapsy. Nikdo by v takové situaci neodolal vzít si pro sebe - a pár svých nejbližších - víc. **Jde spíš o míru přirozeného sobectví, pudu sebezáchovy a morální zábrany.**

Gottové, Bílé, Jágrové a Nedvědové mají miliony fanoušků

a fanynek. My ostatní máme jen jednoho zaručeného fandu: sebe sama. Pokud bychom si nefandili sami, nikdo by to za nás neudělal. Vidíme se jinak, v lepším světle, než nás vidí ostatní. Proto v memoárech vždycky cosi chybí, cosi, nač jejich autor nemůže být hrdý.

Pokud by to tam autor, bývalý blokový, uvedl, k čemuž pochopitelně nikdy nedojde, mohla by taková vzpomínka vypadat asi takto (s nevelkou kapkou básnické licence):

„Nejhorší byl dědek Abeles. V civilu byl dost velký zvíře v jedné bance. Když přišel ke mně do bloku, už tehdy vypadal jako z kozy duch, a za pár dní z něho byla kostra potažená stařečkou kůží. Do práce nechodil, celé dny prohekal na kavalci. Zato ráno do něho vjela pokaždé obrovská energie. Ráno co ráno vyvolal bitku o dřeváky u kavalců. Rychle se navlík do cizích, protože mu připadaly míň sešlapané, a že míň dřou, než ty jeho. Musel je samozřejmě vrátit skutečnému majiteli, ale zkoušel tu lumpárnu znovu a znovu. Když se v poledne rozdávala ta žblunda pro pár *sích* na bloku, předbíhal a strkal se ve frontě. Nikdy nezapomněl připomenout mi, že chce porci pěkně odsopda. Vždycky jsem mu nakašlal a stejně tak i večer při rozdávání krajců chleba. Vždycky chtěl patku, ale nikdy ji nedostal. Mokrát jsem ho varoval a vyhrožoval mu, že dostane holí na holou, jestli nedá pokoj, ale marně. Tak k tomu došlo. Házel sebou jako pomínutej, ale dva ho pevně drželi. Nechtěl jsem, aby nějaká rána dopadla i na kostrč, ale strefit se do toho kmínku, co mu ze zadku zbylo, byl kumšt. Těch pár dní, co mu zbylo, proležel na kavalci na břiše. Jídlo mu vždycky někdo přinesl, ale on už je ani celý nesněd. Jen slabě naříkal a kvičel jako podsvinče, když ho podřezávají. A dělal pod sebe. Všichni jsme si oddychli, když ho konečně odnesli. Říká se, že nohama napřed, ale možná že to bylo hlavou, to už nevím.“

I obecné vnímáme prizmatem vlastní zkušenosti. Pokud z mé vymyšlené, ale od skutečnosti nikterak odlišné „všední události“ na bloku v Osvětimi - Březince čtenář usoudí, že mám stejnou nenávist a totéž pohrdání jak pro esesáky tak pro jejich pohůnky z řad spoluvězňů, usoudí správně. Měl jsem štěstí, že jsem za celou dobu tří a půl roku dostal jen jedinou ránu do obličej. První můj dojem byl, že mám přeražený nos, ale byl jen napuchlý a plný krve. Byla to rána plochou dlaně, sprostá, sadistická, krutá, zbytečná a plně účelová. Nedal mi ji esesák, nýbrž židovský kápo. Chtěl ukázat vedle sebe stojícímu esesákovi, že si plně zaslouží svou funkci. Rána od spoluvězňů, souvěrce bolí víc a je dvojnásob ponižující. Ač od ní uplynulo už dvašedesát let, pálí dodnes.

CYNISMUS MASOVÉ VRAŽDY

Lukas Meissel a Thomas Rennert

(účastníci studijní cesty organizace GEDENKDIENST do Terezína na jaře roku 2005)

Zdá se nemožným vyjádřit naše společné osobní dojmy, které jsme nashromáždili v Terezíně při naší dubnové studijní cestě, těmito několika řádky, takže je třeba považovat tento článek jen za pokus jejich zpracování. Zachytit celou historii tohoto malého města na severozápadě Čech v jediném článku je nemožné.

Deník přeživší, následný rozhovor s ní v Praze a její provázání Velkou a Malou terezínskou pevností se staly červenou nití víkendu.

Za zvlášť působivý pokládáme rozhovor s paní Roubíčkovou o jejím životě a přežití v terezínském ghettu. Kromě dokumentů a fotografií nás dojala zejména židovská hvězda, kterou dodnes uchovává. Napínavá byla rovněž výměna názorů s jejím synem.

Díky četbě deníku a vyprávění paní Roubíčkové si dovedli představit ghetto a pevnostní vězení ti, kdo v Terezíně nikdy nebyli. Tím překvapivější byl první dojem při příchodu do bývalého garnizonního města.

Josef II. vybudoval Terezín jakožto vojenský opěrný bod i vězení, obávané už tehdy pro svou tvrdost. I atentátník ze Sarajeva, Gavrilo Princip, si zde odbýval trest a zemřel zde. Řídké a dobře střežené vchody a vysoké zdi sloužily kdysi obraně a poté k izolaci židovských vězňů. Od 24. listopadu 1941 se stala „Velká pevnost“ ghetttem židů a židovek i tranzitním koncentračním táborem.

Autobus z Prahy staví na hlavním náměstí. Překvapením pro nás byli lidé spěchající za svým každodenním životem, malé děti hrající si se psy a staří lidé vyhledávající pod stromy stín. Jen židovská hvězda s nápisem „Jude“ na informační tabuli nám připomněla bývalé ghetto. Mátló nás, že je Terezín na rozdíl od jiných památníků obydlen. Kladli jsme si otázku, zda bychom sami byli schopni v takovém místě žít. Jednoznačně na ni odpovědět

nemůžeme. S časem lze jistě získat stále rostoucí emocionální vzdálenost od minulosti těchto ulic a domů. Zřejmě se většina obyvatel i snaží vyrovnat se s minulostí tím, že se aktivně zúčastňuje zachování této památky, někteří i zastáváním čestné funkce.

Zdánlivě vnější idyla klame i nyní ty, kteří nejsou blíže seznámeni se zločiny, k nimž zde docházelo. Není divu. V očekávání návštěvy delegace Mezinárodního červeného kříže byly „zkrášleny“ ghetto i Malá pevnost. Po roce příprav a „odstranění nemocných a starých židů a židovek“ se ukázalo, že „zkrášlování“ ani nebylo zapotřebí, protože se zástupci Mezinárodního červeného kříže raději vybavovali po dlouhé hodiny s esesáky a ani je nenapadlo navštívit i Malou pevnost.

Zdánlivá idyla je ta tam, jakmile člověk vstoupí do Malé pevnosti. Rozdíl mezi ní a bývalým ghetttem je dán tím, že Malá pevnost odpovídá svými malými celami, strážními věžemi a místy pro apely typickým obrázkům z jiných koncentračních táborů.

Zaujal nás i šokující způsob chování skupiny turistů, kteří utvořili skupinku pod šibenicí a s očividným humorem se pod ní vzájemně fotografovali. Byli si však zřejmě vědomi své bezohlednosti k tomuto pietnímu místu, neboť sklopili zrak, jakmile nás zpozorovali. Byli jsme svědky většího počtu podobných projevů. Asi právě nevině nyní vypadající Terezín ztěžuje asociaci tohoto místa s národně socialistickými zločiny.

Ale atmosféra, kterou dodnes Terezín vyznačuje, je současně bezstarostná i hrůzná, neboť zdůrazňuje cynismus, s nímž se provádělo ničení evropských židů a židovek. Příkladem je i propagandistický film, který musela dát natočit samotná židovská samospráva. Film dokládá i nebezpečí vnímání filmu bez znalosti historického kontextu. Platí to i o ulicích a domech v Terezíně, které neprozrazují svou minulost. Tím důležitější je udržovat vzpomínky na oběti a zločiny a neztrácet ze zřetele vztah tohoto místa k jeho minulosti.

Zkrácený překlad článku DER ZYNISMUS DES MASSENMORDES z časopisu GEDENKDIENST, č. 2/2005, s. 6, Videň pořídil Pavel Stránský.

PROGRAM NALÉHAVÉ POMOCI

Terezínská iniciativa dostala na příští rok opět příslib peněz na program naléhavé pomoci. Chci vás tedy požádat o pomoc při vyhledávání obětí holocaustu, které se dostaly do hmotné tísně. Tyto granty Claims Conference, jež pocházejí z peněz od švýcarských bank, jsou určeny k tomu, aby nikdo, kdo utrpěl holocaustem, netrpěl v současnosti hmotnou nouzí.

Prosím všechny naše členy, aby nás upozornili na každého, o němž tuší, že se ocitl v obtížné finanční situaci, ať už kvůli invaliditě, drahým lékům, zdravotním pomůckám, lékařským zákrokům nehrazeným pojišťovnou, nutným úpravám bytu, stěhování, nákladům na bydlení, potraviny nebo ošacení a podobně. Budeme vděční za každé upozornění, vždyť nemáme profesionální sociální pracovníky, kteří by mohli potřebné aktivně vyhledávat. Ještě jednou připomínám, že tato pomoc je určena nejen členům Terezínské iniciativy nebo židovských obcí, ale všem obětem holocaustu.

Náš osmičlenný poradní výbor, vytvořený podle předpisů CC, posuzuje podle pravidel stanovených CC každý případ. Podporu může doporučit každému příjemci nejvýše jednou ročně, ale její výše může být poměrně slušná. Podle pokynů CC musí poradní výbor také ověřovat některé aspekty sociální situace příjemce, jako rodinné poměry, majetek a výši důchodu. Jistě jim s tím v případě potřeby pomůžete.

Dagmar Lieblová, předsedkyně TI a Poradního výboru přeživších holocaust

Vážení přátelé,

předsednictvo Tereziánské iniciativy vám velmi děkuje za finanční příspěvky, které jste nám poskytli na základě naší prosby uveřejněné v našem časopise č. 32. Naše prosba měla velký ohlas.

Rozhodli jsme se, že na žádost mnohých dárců obnovíme děkovné dopisy, kterými jsme zároveň potvrzovali, že jsme vaše peníze v pořádku obdrželi. Vzhledem k tomu, že TI má cca 700 členů, budou tyto dopisy zasílány průběžně, a to za dary převyšující Kč 200,-.

Děkujeme za váš pocit sounáležitosti s naším sdružením a s jeho prací.

Upozorňujeme členy 1. generace - držitele § 255/46 na znění zákona 357/2005 sbírky o ocenění účastníků odboje a politických vězňů.

Zákon zahrnuje dva samostatné nároky:

I. příplatek:

1. příplatek přímým účastníkům ve výši Kč 50,- za každý započatý měsíc věznění;
2. vdovám po držitelích "255" ve výši Kč 25,- za každý započatý měsíc věznění jejich partnerů;
3. sirotků po držitelích "255", kteří zahynuli v době věznění, Kč 20,- za každý započatý měsíc věznění za podmínky, že v době úmrtí vězňů sirotek nedosáhl 18ti let.

II. zvláštní příspěvek k důchodu - kompenzace za lázně, dopravu a telefony:

1. přímým účastníkům ve výši Kč 2.500,- měsíčně;
2. vdovám po držitelích "255" ve výši Kč 1.250,- měsíčně.

Žádosti vyplňuje úřad důchodového zabezpečení v místě vašeho bydliště, kde vám zároveň odpoví na všechny vaše dotazy.

Milena Procházková

Stručné výňatky z časopisu ZEICHEN, č. 1, březen 2005,

čtvrtletníku vydávaného Aktion Sühnezeichen Friedensdienste a. V., Auguststrasse 80, 10117 Berlín, Německo

Christina Thürmer - Rohr (profesorka psychologie na Technické univerzitě, Berlín):

DIE ENTLÜGUNG DER VERGANGENHEIT IST NOTWENDIG - DER KONFLIKT ZWISCHEN DEN OPFERN DER DEUTSCHEN UND DEN DEUTSCHEN ALS OPFERN IST IMMER NOCH VIRULENT (ZBAVENÍ MINULOSTI LŽÍ JE NUTNÉ - KONFLIKT MEZI OBĚTMI NĚMCŮ A NĚMCI JAKOŽTO OBĚTMI JE STÁLE ŽIVÝ)

Pod tlakem zodpovědnosti za zločiny nacistického režimu existuje v Německu stále snaha některých lidí vcítit se do role obětí. Usilují o znaménko rovnosti mezi utrpením židů v důsledku antisemitismu a Němců v důsledku poválečného stigmatismu. Přehánějí cílevědomě počet obětí spojeneckého náletu na Drážďany, vysídlení Němců po válce a s ním spojené excesy. V bývalé NSR se pod heslem „*Wiedergutmachung*“ skrývalo i přání „*opětné morální nápravy*“ vlastního „já“. V bývalé NDR označili za agresora imperialismus a odsunuli tak veškerou vinu mimo vlastní stát. V roce 1970 vzal Willy Brandt na sebe oficiálně vinu za zločiny vůči židům a Polákům a označil Spolkovou republiku Německo za právního nástupce nacistického Německa a Němce za národ pachatelů genocidy.

Stanovisko zaujímané k holocaustu se stalo samozřejmou součástí demokratického postoje bez občasných výjimek. V roce 1986 vzpomněl kancléř Kohl obětí války tak, že do nich zahrnul jak příslušníky „*zbraní SS*“, tak i vězně koncentračních táborů. Dnes však - podle některých komentátorů - neurčuje „*vnitřní svět*“ Němců nic tolik jako nacistická minulost. A kultuře vzpomínek na ni se dostává i obdivu. V Jeruzalémě prohlásil prezident SRN Köhler: „*Zodpovědnost za šoa je součástí německé identity.*“ Lze přesto o ní pochybovat, pokud se projektům proti rasismu nedostává dostatečné podpory, a pokud společnost odsouvá jednání proti neonacistům pouze na politiky. Otevřeným zůstává i problém, jak přenášet pravdu o šoa, jež zůstává nepochopitelnou, na příští generace. Jedinou cestou se zdá být úzkostlivé zachovávání lidských práv jako dostatečně velkorysá a všeobjímající ochrana před zlem všeho druhu.

Dr. Burkhard Olschowski (novinář a přednášející na Humboldtově univerzitě, Berlín):

GEDANKEN ZUM GROSSEN ERINNERUNGSJAHR 2005 (MYŠLENKY K VELKÉMU VZPOMÍNKOVÉMU ROKU 2005)

Rok 2005, kdy od konce II. světové války uplyne 60 let, je poslední významný rok, v němž se mohou vzpomínek zúčastnit ještě v relativně větším počtu přeživší holocaustu.

Do zdánlivě neřešitelné konkurence se dostávají znepokojivě dvě dvojice obětí: holocaustu a gulagu, nacismu a stalinismu.

V Adenauerově éře se v bývalé NSR pohodlně zjednodušila nepříjemná minulost na diktaturu *Třetí říše* a její obyvatelstvo se tak zbavilo viny. V bývalé NDR, jak to vyjádřil spisovatel, přeživší z Varšavského ghetta, Jurek Becker: „*NDR si vymyslíla dějiny, jež se neuskutečnily - její příslušníci jsou němečtí antifašisté. (. .) Z asi deseti tisíce antifašistů v nacistickém Německu jich žije osm milionů v NDR.*“

Pokud hledá už politicky nerozdělená Evropa svůj zakladatelský mýtus, musí v něm najít své vzpomínkové místo i druhý obrovský zločin 20. století, aniž by však došlo k podcenění holocaustu. Pak nebude chápána vzpomínka na vězně lotyšského gulagu stavěna do protikladu se vzpomínkou Francouze, který přežil Osvětim. Pro integraci sjednocené Evropy je nezbytný vznik pocitu, že bude napříště uvažovat a jednat v kategorii „*my*“.

Z časopisu vybral a ve zkrácené verzi přeložil

Pavel Stránský

BESEDY, SEMINÁŘE A PŘEDNÁŠKY ČLENŮ TEREZÍNSKÉ INICIATIVY V ZAHRANIČÍ I V ČESKU V ROCE 2005 (Pokračování z minulého čísla - viz TI č. 32, str. 8)

Dagmar Lieblová

<p>31. 1.-3. 2.: Erfurt
 31. 1.: Regel-Schule
 1. 2.: Buchenberg-Gymnasium
 Königin-Luise-Gymnasium
 Beseda s novináři
 2. 2.: Friedrich-Schiller-Realschule
 7. 2.: Terezín, Heinrich-Böll-Stiftung
 1. 2.: Terezín, studenti z Halifaxu v Kanadě
 26. 2.: Terezín, skupina německých poslanců SPD
 3. 3.: Kutná Hora, gymnázium Jiřího Ortena
 16. 3.: Terezín, gymnázium Svitavy
 19. 3.: Praha, Tvář v tvář historii... (učitelé)
 25. 3.: Terezín, něm. učitelé
 16. 4.: Terezín, něm. a čeští studenti dějin umění
 4. 5.: Hamburg, býv. KT Neuengamme
 9. 5.-9. 6.: Kanada, provincie Saskatchewan
 Úvod k sedmi představením Brundibára v Saskatoonu
 Úvod k dvěma představením Brundibára v Regině
 Asi deset interview pro kanadskou televizi a rozhlas</p> <p><i>Přednášky a besedy:</i>
 17. 5.: Základní škola, Saskatoon, Kanada
 24. 5.: Henry Janzen School, Regina, Kanada</p> | <p>26. 5.: Barfour Collegiat (střední škola), Regina, Kanada
 Luther College (střední škola), Regina, Kanada
 27. 5.: Soukromá katolická škola, Regina, Kanada
 Beseda s pěveckým sborem
 28. 5.: Synagoga v Regině, Kanada
 2. 6.: Základní škola Lawson Heights, Saskatoon, Kanada
 16. 6.: Terezín, něm. studenti z Dolního Saska
 3. 8.: Terezín, skupina z Polska, Německa,
 Rakouska a Česka
 4. 8.: Praha, starší Němci
 20. 8.: Terezín, studenti češtiny ze zahraničí
 (Letní škola Univerzity Karlovy)
 3. 9.: Praha, němečtí odboráři
 7. 9.: Praha, němečtí studenti
 26. 9.: Terezín, dívčí orchestr ze Sydney, Austrálie
 13. 10.: Terezín, studenti gymnázia z Celle
 18. 10.: Terezín, učitelé z Dolního Saska
 29. 10.: Praha, International Youth Forum,
 německo-polsko-česká skupina
 2. 11.: Terezín, odborná škola z Hamburku</p> |
|---|---|

PŘEHLED MEZINÁRODNÍCH AKTIVIT V ROCE 2005

Pavel Stránský

18. dubna 2005, přesně 60 let poté, co vyšel z koncentračního tábora Schwarzheide pochod smrti, přijelo několik přeživších tohoto pochodu, manželky a vdova po jednom z nich do Sebnitz, Kamenz a Saupsdorfu. V Sebnitz jsme mj. položili věnce na hrob nedávno zesnulého zakladatele a dlouholetého předsedy organizace *Spurensucher*, Dr. Heinze Senenka. Tato návštěva se shodovala časově i s ukončením záslužného projektu žáků středních škol, obdoby našich úspěšných „Zmizelých sousedů“. Výsledky této akce nám byly předvedeny. Účastníci zájezdu se vrátili 19. dubna opět do Prahy, já zůstal v Kamenzi.

Po 9 dní jsem přednášel o holocaustu ve školách měst, kterými jsme prošli při pochodu smrti.

3. května 2005 přednáška o holocaustu v Stanford University, Palo Alto, Kalifornie.

V dalších dvou dnech přednášky v San Francisku: k vybraným členům a funkcionářům židovských spolků a Stanford University a k členům židovského klubu Concordia.

9. června 2005 přednáška na střední škole ve Schwarzheide, kde byl náš poslední koncentrační tábor a odkud vyšel náš pochod smrti.

Od 20. do 24. června 2005 přednášky o holocaustu ve školách (obecných i středních) v Severním Porýní - Vestfálsku, v Kolíně nad Rýnem, Düsseldorfu, Krefeldu a Herne.

Od 14. do 25. listopadu jsem přednášel o holocaustu ve školách v Braniborsku, v Neuruppinu, Wittstocku, Rheinsbergu, Fehrbelínu, Perlebergu, Zehdenicku, Kremmenu, Wittenberge, Kyritz a Hennigsdorfu.

V LETOŠNÍM ROCE JSEM PŘEDNÁŠELA V TĚCHTO MĚSTECH:

Marta Kottová

Dvakrát v gymnáziu F. X. Šaldy v Liberci, třikrát v Podještědském gymnáziu, dvakrát v gymnáziu Jeronýmova v Liberci, dvakrát v gymnáziu v Mímoně, dvakrát v Lesní škole, ve škole 5. května (2 x), ve škole v Harcově, ve Vratislavicích, v učňovské škole Letná (2 x), v Hrádku n. Nisou, na Vysoké škole pedagogické.

Dále jsem přednášela v různých školách (obecných i středních) ve Vranově n. Dyjí, v Hustopečích, v Chotěboři, v Nové Pace, v Lázních Běláhrad, v Moravských Budějovicích, v Praze na Pražačce, v Kralupech n. Vltavou, v Teplících, ve Vodňanech, v Třebíči a ve Svitavách.

Zúčastnila jsem se různých seminářů v Terezíně, zájezdů škol do Terezína, v Liberci jsem připravovala vernisáže výstav o koncentračních táborech.

S novým školním rokem pokračuji ve své přednáškové činnosti. Již nyní mě kontaktovala gymnázia v Plzni a Hořovicích a z Roudnice.

NAŠI ČLENOVÉ PŘEDNÁŠEJÍ I V BOSTONU

Eda Krása, USA

V září jsem byl pozván do základní školy v malém městečku nedaleko Bostonu, abych místním žákům pověděl něco o životě v období holocaustu. Chci zdůraznit, že zde žije jen velmi málo Židů. Posluchači byli žáci čtvrtých až šestých tříd. Ve svém povídání jsem se zejména soustředil na život dětí v dětských domovech, na tajné vyučování a na úsilí učitelů utvářet charakter dětí. Vyprávěl jsem, že jen asi jedno procento dětí válku přežilo a po osvobození se z těchto dětí stali inženýři, lékaři a doktoři.

Když jsem po 90 minutách chtěl skončit, nešlo to. Děti měly tolik otázek, chtěly, abych mluvil o životě v Terezíně i jinde, chtěly, abych jim vyprávěl i o svém životě po válce.

Všechno skončilo až po třech hodinách.

O týden později se konalo představení v *Auditoriu Boston College*, kterou vede Jezuitský řád. Hudební a taneční škola předvedla Brundibára. A opět jsem k publiku mluvil o Terezíně a o životě nejen dětí v Evropě během holocaustu.

CO JSME TAKÉ DĚLALI V UPLYNULÉM ROCE

Anna Hyndráková

Občas, asi tak jednou za semestr, jsem zvána na besedu se studenty New York University v Praze. Dříve měli vedoucí semináře zájem o zkušenosti z věznění v koncentračních táborech, při dvou posledních setkáních o život před deportací a po návratu, způsob aklimatizace na normální život, a jak adaptace probíhala. Vyprávění sledují s velkým zájmem a mají nejrůznější otázky.

Už několik let spolupracuji s dr. Hansem Brennerem, německým historikem, který se zabývá pochody smrti v Dolním Sasku, z táborů, patřících pod Gross Rosen, jako např. Neusalz, Niesky/Brandhofen, Schlesiersee nebo Christianstadt. V 1. čísle časopisu *Sächsische Heimat Blätter* z r. 2005 vyšla studie o pochodu ze Schlesiersee II., v prvním čísle v roce 2006 vyjde studie o pochodu z Christianstadtu. Několikrát jsme se sešli nad mapami, dokumenty a vzpomínkami s bývalými vězeňkyněmi Christianstadtu.

Dr. Brenner velice podrobně mapuje denní pochody a místa, kde se transport na své cestě zastavil. Spojila jsem ho s několika účastnicemi pochodu, žijícími u nás, spolu jsme sestavili (a stále doplňujeme) seznam vězeňkyň, připravila jsem vzpomínky v Židovském muzeu, které bylo užitečné použít. Studie jsou dokládány dokumenty, které autor získal v oblasti pochodu, fotografiemi míst, jimiž transport procházel, stodol nebo polí, kde jsme nocovaly. Zvláště zajímavé je, že tak jako nás vyhledal a vyzpovídal tamní svědky těchto událostí, vyfotografoval je a ve své studii uveřejnil výňatky z jejich svědectví. Je to tedy pohled z druhé strany, tak jak náš pochod viděli a pamatují místní obyvatelé.

Konečným výsledkem jeho bádání má být někdy v budoucnosti kniha o Christianstadtu.

Dr. H. Brenner také zorganizoval zájezd dolnosaských občanů, kteří se chtěli seznámit s námi, které byly v jejich okolí vězněny. Přijeli na jeden den, uspořádaly jsme setkání s nimi a s několika účastnicemi pochodu, besedovaly jsme, provedly je Židovským muzeem a Židovským městem. Prý se jim to líbilo.

AKTIVITY V ROCE 2005

Helga Hošková

O své činnosti píší poprvé, měla jsem to udělat už dávno. Nemohu se proto omezit pouze na letošní rok, musím zmínit alespoň některé aktivity, které předcházely a v nichž pokračuji.

Od roku 1998, kdy vyšla kniha mých dětských kreseb z Terezína „Zeichne, was Du siehst“, díky *Niedersächsischer Verein zur Förderung von Theresienstadt*, byla uspořádána putovní výstava těchto kreseb. Výstav bylo už bezpočet: Göttingen, Hannover, Hamburg, Berlín, Strausburg, Drážďany, Pirna, Erfurt, Braunschweig, Wolfsburg, Brémy, Peine, Leehre, Salzgitter, Hildesheim, Helmstedt, Riesa, Gifhorn, Cloppenburg, Staufen a řada dalších.

Expozice se uskutečnily i ve Švýcarsku (Zürich) a v Itálii (Capri, Miláno) a v USA (Philadelphia). Někdy bývá výstava spojena s uvedením dětské opery *Brundibár*. Vždy se zúčastňuji vernisáží, po nichž následují setkání s občany a především přednášky a besedy na školách.

Obvykle to bývají tři dny, denně dvě až tři skupiny studentů a žáků. Už několik let přednáším zahraničním studentům - většinou z USA - v rámci výuky „CIEE“ na Karlově univerzitě, studentům Art Institutu z Kansas City, na Mezinárodní škole v Praze - Nebušicích, na Gymnáziu J. Keplera - studentům partnerské školy z Anglie, na mezinárodním festivalu „Tolerance v Terezíně“ (pořadatel *Facing History*), na seminářích českých učitelů v rámci projektu „Tvář v tvář historii“, na seminářích pro učitele v Terezíně. Ve Vzdělávacím centru Židovského muzea v Praze a v Terezíně se setkávám s českými i zahraničními žáky a studenty. Všechny uvedené aktivity jsem absolvovala i letos. V poslední době přednášky doplňuji a zpestřuji videoprojekcí obrázků svých dětských kreseb z Terezína. Na Karlově univerzitě jsem letos přednášela třikrát (červen, září, listopad). Z českých škol se projektu zúčastnily Gymnázium v Českém Brodě (březen) a soukromá ZŠ v Praze 4 (prosinec).

PŘEHLED DALŠÍCH AKCÍ HELGY HOŠKOVÉ V ROCE 2005:

Přednášky - besedy:

- Strausburg (březen) - přednáška o terezínských dětech a jejich kresbách (pořadatel Sühnezeichen),
- Flossenbürg (duben) - beseda s mladými odboráři při setkání bývalých vězňů, společně s Evou Štichovou, Lisou Mikovou, Hanou Hnátovou a Elou Holešovskou,
- Lidice (duben) - seminář pro učitele Středočeského kraje (pořadatel Národní ústav odborného vzdělávání),
- Freiberg (září) - beseda s představiteli města a setkání s občany ke Dni otevřených památníků „11. září - Der Tag des offenen Denkmals“ společně s Hanou Reinerovou. Za války jsme pracovaly v tamní továrně na letadla.
- Drážďany (duben) - beseda s pamětníky (pořadatel Brücke/Most Stiftung),
- Český rozhlas (květen) - rozhovor u příležitosti 60. výročí konce 2. světové války.

Výstavy:

- Lidice (duben) - souborem grafických listů jsem byla zastoupena na výstavě pořádané u příležitosti 60. výročí konce 2. světové války „KT Flossenbürg očima vězňů“.
- Znojmo (květen) - na základě zápisů z mého památníčku byla z podnětu pedagoga Mgr. Petra Žáka uspořádána výstava „Kamarádi a kamarádky malé Helgy“. Autor projektu současně nastudoval s dětmi a na vernisáži uvedl dramatické pásmo nazvané „Děvčatům ze čtyřadvacítky“. Tuto výstavu je možno zhlédnout ve výstavních prostorách Úřadu MČ Praha 8 od listopadu 2005 do ledna 2006.
- Pedagogické muzeum v Praze (duben - květen) - součástí výstavy „Česká škola 1939 - 1945“, pořádané u příležitosti 60. výročí konce 2. světové války, byl vystaven výběr z mé umělecké tvorby a dětské kresby.
- Drážďany (říjen) - v rámci Dnů české kultury (pořadatel České středisko Nadace Brücke/Most) výstava mých dětských kreseb.
- Westerstede (listopad - prosinec) - dětské kresby, průvodní slovo k zahájení výstavy 17. listopadu, následně čtyři přednášky pro studenty a beseda s mladými umělci v galerii.
- Berlín (prosinec 2005, leden 2006) - výběr z mé umělecké tvorby v rámci Festivalu české kultury v Europäische Akademie. Na vernisáži přednesli můj syn Jiří Hošek a vnučka Dominika skladby pro dvě violoncella Ernsta Blocha a Davida Poppera. Následoval doprovodný komentář k vystaveným obrazům a diskuse s návštěvníky výstavy. Další den jsem se účastnila tiskové konference. Moje dětské kresby budou v dubnu 2006 součástí projektu výstavy o dětech z Terezína v Children's Museum v USA - Old Salem, /Severní Karolína/ pod názvem „A Child Artist in Terezin - Witness to the Holocaust“. Obdržela jsem již pozvání k účasti.

PŘEDNÁŠKY A BESEDY V ROCE 2005

Evelina Merová

17. 1.: Schwalbach	7. 6. a 8. 6.: Natáčení pro Ostravskou televizi
24. 1.: Osnabrück	16. 6.: Vzdělávací centrum Praha - studenti z Tachova
26.-29. 1.: Hamburg - Nordested	28. 9.-4. 10.: Überlingen, 6x Brundibár; asi 12 přednášek
30.-3. 2.: Erfurt	2. 11.-5. 11.: Koblenz, Volkshule - výročí 11. listopadu (Kristallnacht)
10. 2.: Wiesbaden	26. 11.-2. 12.: Berlin, výstava „Die Mädchen vom Zimmer 28“ - beseda se studenty
20. 2.-24. 2.: Siegen	
28. 2.: Rozhovor pro „Rundfunk“	

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

V minulém čísle jsme otiskli jímavé vyprávění jedenáctiletého Matěje Slanaře o pátrání po předcích. Na otištěný text autor zareagoval:

„Dobrý den. Mohl bych poprosit o pravidelné posílání časopisu Terezínská iniciativa a velmi vám děkuji za uveřejnění mého článku o mé rodině. Díky tomu článku se mi ozval příbuzný, který je mé babičky vzdálený bratranec, jelikož jeho otec je bratranec mé prababičky. Velmi děkuji. Když tak vám někdy napíšu do časopisu prosbu, že hledám jednu sestru mé praprababičky. Ještě jednou velmi děkuji a nashledanou.“

Matěj Slanař, Pardubice

Hledám do sbírky bankovky z terezínského ghetta. Vyměním je za vybrané exponáty ze své sbírky.

Redakteur - Obmann E. R. Fisches, Gerlgasse 16, A-1030 Wien, Österreich

Na straně 7 minulého čísla je na zveřejněné fotografii Rutka Fayon a nikoliv Genevieve Sommer. Oběma dámám se redakce za chybnou popisku omlouvá.

Vážení čtenáři,

oznamuji, že 21. května 2006 bude v Terezíně uvedeno Verdiho Rekviem. Koncert/drama pod taktovkou autora Murry Sidlina, děkana školy hudby Katolické univerzity ve Washingtonu. Jde o upravené Verdiho Rekviem. Dramatická část spočívá v tom, že mezi větami

hudebního díla herci představují Rafiho Schächtera, předsedu *Ältestenratu*, kritika Viktora Ullmanna, reagujícího na Rafiho rozhodnutí provést Rekvie v židovském ghettu. Na velkém plátně je promítána část nacistického propagačního filmu, kresby terezínských malířů a přicházející a odcházející transporty. Drama je správně a přesně vyjádřený popis uměleckého díla.

Mělo se to uskutečnit už v roce 2005, v roce, do nějž spadá sté výročí Rafiho narozenin, ale nějak to nevyšlo. Tak to bude až v prvním roce jeho druhého století.

Murry Sidlin byl dirigentem *Oreganské symfonie*. Když četl knihy o hudbě v Terezíně, zlobil se, že jen jeden nebo dva odstavce se zmínily o Rafim, kterého podle popisu posoudil jako hrdinu. Za všechnu jeho činnost v Terezíně. Rafi žije jen v paměti těch, kteří s ním zpívali, nebo mu naslouchali. Jejich řady se však rychle zmenšují.

Představení bude uvedeno v rámci Pražského jara.

Z Bostonu všechny čtenáře Terezínské iniciativy zdraví **Eda Krása**

Holocaust jako téma diplomových prací

V Německé spolkové republice, kde k maturitám patří i vypracování písemné diplomové práce, bude mezi volitelná témata patřit také holocaust. Zasadila se o to profesorka Dr. phil. Margit Nagorsniková, která se již řadu let s některými svými žáky v hodinách dějepisu tématem holocaustu zabývá.

Zvolení tohoto tématu je dobrovolné, je však o ně značný zájem.

Eva Herrmannová

Touha bez návratu je název výstavy fotografií ing. Jindřicha Rimpela uspořádaná k 100. výročí jeho narození.

Autor fotografií se narodil v židovské rodině v Ostravě a jako jediný z rodiny přežil všechny strasti, počínaje Terezínem, Wulkovem a dalšími koncentráky. Ve fotografické tvorbě po osvobození se věnoval zejména Praze, krajinářské fotografii a řece Vltavě, o níž připravoval knihu. V roce 1969 odešel s manželkou za dětmi do Brém, kde v roce 1979 zemřel.

Výstava se koná v Jindřišské věži od 10. března do 10. dubna 2006. Na výstavu všechny členy TI srdečně zve

Věra Harmsová-Rimlová

Ještě k *Stolpersteine*

Ve 29. čísle časopisu Terezínská iniciativa zajímavě popisuje na str. 10 Pavel Stránský projekt *Stolpersteine*. Je v něm však, alespoň podle mého názoru, jedna podstatná chyba: Kameny nevěnují pouze potomci obětí holocaustu, ale i úplně cizí němečtí občané, kteří tímto způsobem chtějí uctít a vzpomenout na bývalé sousedy a spoluobčany. Zájem je tak velký, že výtvarník Gunter Demnig nestačí objednávkami sám zpracovat.

Poslední kameny v Brémách, kde žijí, zhotovili podle jeho návrhu studenti umělecké školy. Položení kamenů je vždy spojeno se vzpomínkovou slavností a jsou k tomu pozváni, je-li to možné, potomci obětí.

Věra Harmsová-Rimlová, Brémy, vera-dirk.harms@t-online.de

Prosím pamětníky, případně další osoby o doplnění informací o mé matce **Kamile Rosenbaumové** (Ronové), o jakýkoli písemný či fotografický materiál nebo osobní vzpomínky ze všech míst jejího pobytu, včetně období před válkou, i ze všech oblastí jejího působení.

Narodila se 28.8.1908 ve Vídni, před deportací žila v obci Peruci v kladenském okrese.

Do Terezína byla deportována transportem Y 22. 2. 1942, do Osvětimi Et 23. 10. 1944 a poté do Oederanu. Na jaře 1945 se evakuačním transportem vrátila do Terezína. Po válce žila v Praze.

Kamila byla profesionální tanečnicí, v Terezíně působila jako vychovatelka mládeže, zpočátku v Hamburských kasárnách, později v domově L 410. Aktivně se účastnila terezínského kulturního života, působila jako choreografka i tanečnice, zejména v kabaretech Karla Švenka. Svou choreografií přispěla k terezínskému nastudování dětské opery *Brundibár*.

S povděkem uvítám také veškeré informace o svém otci (za něhož se Kamila po válce provdala), ing. **Oto Hugo Guthovi**, nar. 7. 6. 1905. Do Terezína byl deportován transportem J 4. 12. 1941, 1. 10. 1944 do Osvětimi, kde byl osvobozen.

A také o své tetě **Haně Guthové**, narozené 22. 10. 1912. Ta byla 31. 10. 1941 deportována do Lodže, kde se zřejmě provdala za dr. Kamila Fischera (1897, do Lodže transp. B). Bydleli v bytě č. 12 v Rauch Gasse 16. Zemřela v Lodži 31. 3. 1943. Kamil Fischer byl z Lodže deportován v březnu 1942, zemřel 7. 12. 1944.

Káťa Rys, 121 Staverton Road, Reading, Berks. R62 7JZ, Velká Británie, e-mail: katerys@hotmail.com

Zabývám se již několik let odborným zpracováním kulturního života v Terezíně a prosím pamětníky, případně další informované osoby o pomoc zapůjčením písemných či jiných věcných materiálů, které terezínský kulturní život dokumentují. Budu vděčná i všem pamětníkům, s nimiž jsem ještě nenavázala spojení, o sdělení jejich zkušeností.

Lisa Peschel, Fulbright Commission, Táborská 23, 130 00 Praha 3, tel.: 222 718 452, 222 729 987, fax: 222 729 868

Zabývám se v současnosti osudem duševně chorých židovských pacientů z protektorátu, kteří skončili ve své drtivé většině v terezínské *kavalírce* a později v transportech na východ (dle mého dosavadního výzkumu především v Malém Trostinci). Rád bych členy Terezínské iniciativy požádal o pomoc při svém pátrání a sbírání vzpomínek i na tyto oběti. Kdo mi můžete pomoci, prosím, napište:

Mgr. Tomáš Fedorovič, Památník Terezín, Principova alej 304, 411 55, Terezín, fedorovic@pamatnik-terezin.cz

Z dopisu předsedkyni TI: . . . děkuji mnohokrát vašim spolupracovníkům za velkorysý dar. Dovedu si představit jaké máte potíže se sháněním grantu na takové účely a vážím si vaší nezištné práce a pomoci našim členům. Velice jste mi pomohli.

Hana Eichlerová, Cheb

**VŠECHNY VÁS SRDEČNĚ ZVEME
NA SNĚM TEREZÍNSKÉ INICIATIVY,**

který se koná ve čtvrtek **6. dubna 2006** v Praze
V NÁRODNÍM DOMĚ NA VINOHRADĚCH.

Sněm bude zahájen v 10.00 hodin, prezenze od 9.15 hodin.

Program sněmu:

Zpráva o činnosti předsednictva TI

Zpráva o hospodaření

Zpráva o činnosti revizní komise

Diskuse

Usnesení

Těšíme se na Vaši účast

Prosíme čtenáře časopisu o pomoc:

Na chomutovském gymnáziu mapujeme osudy židovských obyvatel našeho města, a proto bychom přivítali jakoukoliv vzpomínku, materiál ...prostě vše, co by připomnělo „poněkud“ pozapomenuté osudy lidí, kteří žili před válkou v našem městě a prošli Terezínem, Osvětimi či jiným koncentračním táborem, a zpravidla po nich nezůstaly žádné stopy. Zajímala by nás především tato jména, ale rádi uvítáme jakékoliv informace (i ty, že se mýlíme) a budeme vděční i za jakoukoliv „maličkost“ o těch, kteří kdysi žili v Chomutově nebo jeho okolí.

ABELESOVI - Emil (nar. 1886), **Antonia** (nar.1893), později bydleli na adrese: Praha 2, Sokolská 64, v říjnu 1941 odešli patrně transportem B do Lodže.

BERGEROVI - Paula (nar. 1897), **dcera Ruth** (nar. 1919), později Holice I/67 u Pardubic. V Terezíně od 1942, do Osvětimi 1943.

FUCHSOVÁ - Franziska, později Poděbrady, Benešova 29.

FÜRTHOVÁ - Adelheid (nar. 1869), později Brno, Vranovská ulice 1, zemřela 1942 v Terezíně.

KANNOVI - Josef (nar. 1858), **Klára** (nar.1880), později Praha 7, Zelená 2, v Terezíně od července 1942.

KLEPETÁŘOVÁ Julie (nar.1892), později Praha 8, Na Sutvách (?) 583, do Terezína 1942, do Osvětimi 1943.

KOHN Ernest (Arnošt) (nar. 1903), později Holubice 1, Vyškov na Moravě, do Terezína 1942, poté Baranoviči.

KORNEROVI Julius (nar. 1883), **Olga** (nar.1891), později Čáslav, Formíkova 174, do Terezína 1942,

kde on zemřel, ona 1944 do Osvětimi.

LÖWY Charlotta (Lotte) - nar. 1887, později Praha 7, Bubenská 19/II b, do Terezína 1943, do Osvětimi 1944.

MUDr. POKORNÁ Lilly, později patrně Praha, odkud 1942 do Terezína, přežila, po roce 1948 (?) emigrovala.

SAMISCHOVI - Rudolf (nar. 1881), **Alice** (nar.1894), později Praha 7, U Vozovky 4, odkud 1942 do Raasiky.

SCHLEISNEROVI - Leopold (nar. 27.11.1886) a jeho žena **Frieda**, jejich děti **Walter** (1922), **Pavel** (1926), později Beroun 2, Městská Hora 336, Palacká 26, do Terezína z Kladna 1942.

SCHMOLKOVÁ Leontine (nar. 1888), později Březina u Hořepníku, Pacov, do Terezína 1942, do Osvětimi 1943.

SPITZEROVÁ Marietta (nar. 1909), později Praha 7, Strojnická, do Terezína 1942, stejný rok do Osvětimi.

STOCKHAMMEROVI - Abraham (nar. 1899), **Ester** (nar. 1899), později Slaný 213, patrně synové **Erik**,

Zikmund, do Terezína 1942, stejný rok do Osvětimi.

WEIL Richard, později Praha 12, Bělehradská 71 b.

MUDr. WEIL Robert, (nar. 1905), Zdenka (nar.1914), později Praha, 1943 do Terezína, stejný rok do Osvětimi.

Některé údaje se nám nepodařilo úplně ověřit, mohou být tedy mylné, zejména může dojít ke shodě jmen při hledání údajů v Terezínské pamětní knize. Za všechny zprávy předem děkujeme.

Za seminář studentů Gymnázia v Chomutově **Josef Márc**, cram@volny.cz, marc@gymcv.cz
telefon do školy: 474 624 140 - 43 (kromě pondělí), domů: 474 628 103 (večer), mobil: 607 981 486
Josef Márc, Gymnázium Chomutov, Mostecká 3000, 430 11 Chomutov

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Milena Procházková, Michal Stránský, Eva Štichová

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v EUR: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 33 vyšlo v lednu 2006.

MK ČR E 10779